

24.06.2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРЬСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

ДАНИЛЬЧУК Богдан Васильович
(студент групи ПВ-3)

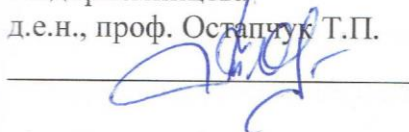

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ОЦІНКА ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
АТ «КРИСТАЛБАНК»

(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»)

Допущено до захисту
протокол № 4
від 16.06.2022
зав. кафедри менеджменту
і підприємництва
д.е.н., проф. Остапчук Т.П.

Керівник роботи:
PhD Завалій Т.О.

(підпис)

Рецензент
к.е.н., доц. Пащенко О.П.

(підпис)

Житомир, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ БАНКУ .	6
1.1. Поняття та цілі процесу оцінки вартості банку	6
1.2. Методичні підходи до оцінки вартості банку	14
1.3. Стратегічні аспекти зростання вартості банку за результатами оцінки.....	27
1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення оцінки вартості банку	35
Висновки до розділу 1	44
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ АТ «КРИСТАЛБАНК»	47
2.1. Організаційно-управлінський аналіз банку.....	47
2.2. Діагностика фінансово-економічного стану банку	55
2.3. Сучасний стан процесу оцінки вартості банку	64
2.4. Напрями удосконалення методики оцінки та резерви підвищення вартості банку	77
Висновки до розділу 2	85
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	91
ДОДАТКИ.....	98

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Збільшення обсягів інвестицій в економіку та темпів економічного зростання країни значною мірою залежать від ефективності функціонування банківської системи. Проте основні показники діяльності банків України залишаються на низькому рівні.

Питання управління вартістю є надзвичайно актуальним в практичній діяльності банку. Досвід розвитку банківської системи свідчить, що вартість банку має вирішальне значення не лише тоді, коли він стає об'єктом ринкових процесів, а й під час управління ним. Сучасна економічна теорія як головну мету фінансової діяльності підприємства, в тому числі і банку, розглядає прагнення до максимізації добробуту його власників, що виражається в зростанні вартості банку.

Зазначені тенденції разом із посиленням конкуренції та обмеженням доступу до фінансових ресурсів спонукають менеджмент банків зосередити увагу на питаннях оцінки їх вартості. Вітчизняні банки суттєво відстають за більшістю показників від іноземних банків-конкурентів, тому здійснення оцінки вартості банку є необхідною умовою забезпечення стабільної діяльності, підвищення результативності фінансового менеджменту, прискорення адаптації до змін у зовнішньому середовищі. Вартість є показником фінансової стійкості банку, можливості залучення інвестицій та збереження положення на ринку.

Оцінка вартості банківської установи має ряд суттєвих відмінностей від оцінки будь-яких інших комерційних структур, що обумовлене специфікою діяльності банку як фінансового посередника на ринку банківських послуг. Тобто, процедура оцінки вартості банківського бізнесу має враховувати певні особливості банківської діяльності. Тому вирішення проблеми оцінки вартості банку та компонент її формування є актуальним науково-практичним завданням.

Проблеми, пов'язані з визначенням вартості банків, розглядалися у працях багатьох вітчизняних та закордонних науковців. Вагомий внесок у розвиток

теоретичних основ оцінювання вартості банків внесли зарубіжні фахівці, зокрема Є. Брігхем, А. Дамодаран, Д. Капрі, Р. Келлі, Т. Коллер, Т. Коупленд, М. Міллер, Ф. Модільяні, Дж. Мурін, А. Раппопорт, П. Роуз та ін. **Серед вітчизняних авторів слід зазначити роботи** Е. Будицького, З. Васильченка, А. Грязнової, І. Івасива, І. Никонової, К. Решоткіна, В. Рутгайзера, М. Федотової та інших.

Незважаючи на значну кількість наукових розробок з проблем оцінювання вартості банку, залишаються невирішеними питання, пов'язані з визначенням вартості власного капіталу банку із врахуванням ризику в рамках різних підходів та пошуком практичних рішень щодо вдосконалення системи розрахунків для визначення оцінки вартості банку.

Мета бакалаврської кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні теоретичних основ та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення методів оцінки вартості підприємства на прикладі банківської установи.

Досягнення мети забезпечується реалізацією таких **завдань**:

- вивчити поняття та цілі процесу оцінки вартості банку;
- дослідити методичні підходи до оцінки вартості банку;
- узагальнити стратегічні аспекти зростання вартості банку за результатами оцінки;
- вивчити нормативно-правове та інформаційне забезпечення оцінки вартості банку;
- представити організаційно-управлінський аналіз банку;
- здійснити діагностику фінансово-економічного стану банку;
- вивчити сучасний стан процесу оцінки вартості банку;
- обґрунтувати напрями удосконалення методики оцінки та резерви підвищення вартості банку.

Об'єктом дослідження є процес застосування методів оцінки вартості банку АТ «Кристалбанк».

Предметом дослідження є теоретичні засади та прикладний інструментарій удосконалення методів оцінки вартості банку

АТ «Кристалбанк».

Методи дослідження базуються на загальних теоретичних положеннях щодо сутності і методів оцінки вартості банку. У процесі дослідження застосовувалися загальноприйняті в економічній науці методи вивчення: теоретико-методологічний, абстрактно-логічний, статистично-економічний, системного аналізу. Основу дослідження склали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, в яких висвітлені фундаментальні положення щодо оцінки вартості банку.

Інформаційними джерелами дослідження виступили законодавчі та нормативні акти з питань оцінки вартості бізнесу, інвестиційного аналізу, спеціальна література з проблем теорії і практики оцінки вартості банку та статистичні дані, які характеризують розвиток банківської системи України.

Практичне значення одержаних результатів. Основні висновки та практичні рекомендації бакалаврської кваліфікаційної роботи можуть бути застосовані в практиці для забезпечення ефективності застосування методів оцінки вартості банківських структур. Обґрунтовано напрями удосконалення методики оцінки та резерви підвищення вартості банку.

Структура та обсяг бакалаврської кваліфікаційної роботи. Бакалаврська кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 108 сторінках друкованого тексту. Робота містить 21 таблицю та 11 рисунків. Список використаних джерел налічує 81 найменування. Робота містить 7 додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ БАНКУ

1.1. Поняття та цілі процесу оцінки вартості банку

В сучасних умовах ведення банківського бізнесу пріоритетним завданням є підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних банків, забезпечення їх фінансової стійкості та платоспроможності, а також відновлення довіри до банківської системи з боку населення. Одним з напрямів вирішення цього завдання є підвищення рівня капіталізації банківських установ, що досягається або за рахунок власних коштів власників або внаслідок злиття та поглинання банків. І в першому і в другому випадку виникає об'єктивна необхідність адекватної оцінки вартості банку. **За цих обставин підвищується науковий та практичний інтерес до визначення практичних рекомендацій до оцінки справедливої вартості банківського бізнесу [4, с.16].**

Важливою складовою загальної проблеми оцінки вартості банківських установ є формування системи оцінки, що дасть можливість виділити основні елементи, підсистеми та зв'язки між ними. На сьогоднішній день велика кількість банків в Україні виставлені на продаж, серед них є і середні й великі, але більша частина – дрібні кредитні установи. За даних умов актуальність оцінки вартості банківських установ зростає як ніколи. Досвід розвитку банківських систем в країнах з ринковою економікою свідчить, що в перспективі вартість банку буде мати вирішальне значення не лише тоді, коли вони стають потенційними чи реальними об'єктами ринкових процесів і угод, а і під час управління ними.

Практика оцінки вартості банків та компонент її формування в Україні має коротку історію. Тому більшість професійних аналітиків опираються на закордонні методики [9, с.105].

Базові концепції вартості як критерію ефективності управління бізнесом були сформовані у працях Т. Коупленда, Т. Коллера, Дж. Мурріна. Вчені

розглядали особливості оцінки різних типів підприємств, окрему увагу приділивши питанням оцінки вартості банків [28, с. 100].

Теоретичні положення концепції управління вартістю віднайшли подальший розвиток в працях Дж. Стерна та Дж. Стюарта, які запропонували використовувати показник EVA (economic value added – економічної доданої вартості) для оцінки економічної ефективності оперативних заходів і стратегічних проектів суб'єктів господарювання [15, с. 27].

А. Дамодаран у своїх публікаціях розглядав інструменти та методи оцінки практично будь-якого активу. Його праці мають чітко визначену практичну направленість, містять велику кількість прикладів із реального бізнесу [20, с. 8].

З метою більш змістовного виявлення особливостей оцінки вартості банку та компонент її формування необхідно звернути увагу на визначення сутності поняття «вартість банку», для чого здійснено морфологічний аналіз даного поняття, який ґрунтується на застосуванні комбінаторики, тобто на системному дослідженні всіх теоретично можливих варіантів, що впливають із закономірностей побудови (морфології) об'єкта, який аналізується [33, с. 20].

Інтерпретацію поняття «вартість банку» в працях вітчизняних та зарубіжних вчених наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Інтерпретації поняття «вартість банку» в працях
вітчизняних та зарубіжних вчених

Автор	Визначення
Андрійчук Р.В. [4, с.16]	Вартість банку – це вартість його купівлі-продажу за оцінками незалежних покупців і продавців, які володіють повною інформацією про банк і не зазнають тиску від будь-кого.
Белова І.В. [11, с.67]	Вартість банку – це інтегральний показник, при визначенні якого враховуються усі важливі фінансово-економічні параметри (інвестиції, чистий прибуток, амортизація, вартість кредитних ресурсів, кредиторська і дебіторська заборгованість, зміна запасів тощо), які врешті-решт знаходять своє відображення в розмірах грошових потоків, скоригованих на фактор часу.
Васильченко З.М. [13, с.27]	Вартість банку – це прояви ділової активності банку, сутністю яких є фактичний чи потенціальний приріст потоків економічних вигод, достатніх для задоволення очікувань власників вкладеного капіталу (включаючи вартість невідчутних активів) з врахуванням притаманних вкладенням частки ризику.

Продовження таблиці 1.1

Гнатишак О.М. [17, с.165]	Вартість банку – це грошовий еквівалент користі, яку створює банк для свого власника.
Кириченко О.А. [25, с.402]	Вартість банку – це його ринкова вартість за вирахуванням грошових коштів на рахунках і плюс боргові зобов'язання.
Косова Т.Д. [33, с.226]	Вартість банку – це кінцевий системний і комплексний показник результатів діяльності банківської установи.
Кочетков В.М. [35, с.99]	Вартість банку – це сума усіх чистих грошових потоків, які будуть створені за увесь час її функціонування в прогностичний і постпрогностичний періоди, дисконтованих до поточного (нульового) моменту часу, з врахуванням реальних ризиків відхилення фактичних грошових потоків від очікуваної величини.
Македон В.В. [43, с.218]	Вартість банку – це комплекс як об'єктивних, так і суб'єктивних змінних, які породжують у інвесторів впевненість у здатності банку забезпечити отримання дивідендів або приріст капіталу.
Рульєв В.А. [64, с.60]	Вартість банку – це вартість всього бізнесу, в простій формі, вона визначається як ринкова вартість капіталу плюс борг мінус грошові кошти та їх еквіваленти.
Свистун Л.А. [68, с.90]	Вартість банку – це його внутрішня вартість, встановлена професійним, досвідченим і об'єктивним аналітиком, який не тільки коректно оцінив очікувані грошові потоки, але й точно визначив ставку дисконтування.
Сидорова А.В. [69, с.45]	Вартість банку – це комплексний показник розвитку банку, що відображає кінцевий результат і зростання багатства власників.
Урусова З.П. [71, с.193]	Вартість банку – це рівноважна ринкова ціна, за якою здійснюються операції на ринку.
Хаустова В.Є. [72, с.115]	Вартість банку – це комплексний показник, що враховує економічну, технічну, організаційну й інші складові діяльності установи.
Христенко М.О. [73, с.62]	Вартість банку – це універсальний критерій ефективності, що об'єднує в собі усю сукупність досягнень банку і що забезпечує безперервний контроль за виконанням стратегічних і оперативних задач його розвитку.
Шульга Н.П. [79, с.55]	Вартість банку – це вартість капіталу, оціненого з урахуванням його прогнозованих надходжень та виплат.

Як видно з табл. 1.1, різноманіття існуючих визначень поняття «вартість банку» свідчить про неоднозначність його трактування. Відсутність погодженості у трактуванні сутності досліджуваного поняття підтверджує необхідність здійснення морфологічного аналізу.

Аналіз існуючих трактувань поняття «вартість банку» показав, що значна увага приділяється необхідності врахування ключових компонент формування вартості. Компонента – це складова частина чого-небудь, складник, елемент. Інші терміни, які використовуються для означення компонент – фактори, чинники, показники, ознаки, перемінні, характеристики, параметри, критерії.

Оцінка вартості передбачає визначення впливу на неї відповідних компонент, що допоможе визначити пріоритети у розвитку, оцінити якісний стан окремих підсистем банківських установ [79, с. 58].

З огляду на специфіку банківської діяльності, набір компонент формування його вартості буде відрізнятися від компонент, які впливають на вартість підприємств.

Так, компонентами формування вартості банку, на думку вітчизняних та зарубіжних вчених, є [66; 81]: фінансовий стан банку; макросередовище; нематеріальні активи; клієнтська база; стан управління персоналом; час; конкурентоспроможність; централізація контролю; інновації; перспективи розвитку; ефект синергії; організаційна структура.

Незначною кількістю вчених (С.А. Казанцев, Т.Л. Керанчук, М.В. Закорко) серед компонент створення вартості виокремлюються: прозора структура власності, мережа філій банку, спрямованість стратегії банку, інформаційні технології, інтегрованість бізнесу.

Розгляд точок зору зарубіжних та вітчизняних авторів дає змогу припустити, що ключовими компонентами формування вартості банку є: фінансові компоненти (зокрема, компоненти ліквідності, власного капіталу, рентабельності, ділової активності), нематеріальних активів, управління персоналом, конкурентоспроможності.

Уточнення сутності поняття «вартість банку» та складу ключових компонент формування вартості банку дає змогу визначити вартість банку як кінцевий і комплексний показник результатів його діяльності, при визначенні якого враховуються ключові компоненти його формування (компоненти ліквідності, власного капіталу, нематеріальних активів, конкурентоспроможності, рентабельності, управління персоналом, ділової активності), які дають можливість визначати ефективність діяльності банку та управляти його розвитком з урахуванням інтересів власників [63, с. 10].

Точність оцінки вартості банку та обґрунтованість вибору на цій основі напрямків його подальшого розвитку залежить від правильного розуміння видів

вартості банку [74, с. 112].

На підставі ознак класифікації, які найчастіше зустрічаються в працях вітчизняних і зарубіжних вчених, узагальнено види вартості банку (Додаток А).

Як видно з Додатку А, у процесі дослідження встановлено, що основними ознаками, за якими класифікується вартість банку, є [44, с. 103]:

- ступінь ринковості;
- цілі оцінки;
- передбачуваний стан об'єкта після оцінки;
- підхід до проведення оцінки;
- методологія оцінки.

Основним видом вартості, яка використовується в оцінці банківського бізнесу, є ринкова вартість, що дозволяє розділити всі види вартості банку залежно від цілей оцінки на ринкову та вартість, відмінну від ринкової.

Згідно з Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», оцінка майна, майнових прав – це процес визначення їх вартості на дату оцінки за процедурою, встановленою нормативно-правовими актами, і є результатом практичної діяльності суб'єкта оціночної діяльності. Послідовність оціночних процедур, здійснюваних для визначення вартості об'єкта оцінки, є методом оцінки вартості [61].

Оцінка вартості банківської установи має ряд суттєвих відмінностей від оцінки будь-яких інших комерційних структур, що обумовлене специфікою діяльності банку як фінансового посередника на ринку банківських послуг. Тобто процедура оцінки вартості банківського бізнесу має враховувати наступні особливості банківської діяльності [61]:

- поєднання в діяльності банку традиційних функцій фінансового посередника із зростаючою роллю виробника фінансових послуг і продуктів;
- здійснення жорсткого нагляду за діяльністю банків із сторони наглядового та контролюючого органа;
- невелика частка власного капіталу в пасивах, значна питома вага залучених та позичкових коштів;

- високий рівень ризикованості банківських операцій;
- висока роль нематеріальних активів (імідж банку, рівень організаційної структури та корпоративної культури, кількість бізнес-процесів, кваліфікація персоналу тощо).

Головна відмінність оцінки вартості банківської установи полягає в тому, що стосовно банку простіше визначати вартість акціонерного (власного капіталу), ніж усього об'єкта оцінки.

Основна мета оцінки полягає в розрахунку і обґрунтуванні вартості банку як єдиного майнового комплексу або його окремих елементів – активів, зобов'язань, капіталу.

Загалом, до основних цілей оцінки вартості банківського бізнесу можна віднести [49, с. 119]:

- підвищення ефективності управління;
- обґрунтування інвестиційного рішення;
- розробку плану розвитку (бізнес-план);
- визначення поточної ринкової вартості у випадку часткової або повної покупки або продажу;
- визначення вартості акцій, паїв, часток у його капіталі у випадках проведення різного роду операцій з ними;
- внесення в статутний капітал майнових внесків засновників, викуп акцій в акціонерів;
- забезпечення економічної безпеки;
- складання об'єднуючих і роз'єднуючих балансів при реструктуризації;
- розрахунок кон'юнктурних характеристик;
- перевірка доцільності інвестиційних вкладень тощо.

Залежно від вимог суб'єктів оцінки можна виділити основні цілі та завдання оцінки вартості банку (табл. 1.2).

Цілі обґрунтовують вибір методу оцінки – сукупності прийомів, які використовуються у встановленій послідовності для визначення вартості банківського бізнесу [40, с. 156].

Таблиця 1.2

Дерево цілей оцінки вартості банку у розрізі суб'єктів

оцінки та видів вартості [33, с.103] Це в джерелі має бути під таблицею

Суб'єкти оцінки вартості банку	Цілі та завдання оцінки	Види вартості
Власники	Вибір варіанту розпорядження власністю	Ринкова, балансова, ліквідаційна
	Оцінка вартості при реструктуризації	
	Обумовлення ціни при купівлі-продажу банку	
	Встановлення розміру доходів про ліквідації банку	
Керівництво	Розробка планів розвитку	Ринкова, балансова
	Випуск акцій	
	Оцінка ефективності управління банком	
Клієнти, контрагенти	Перевірка кредитоспроможності банку	Ринкова, балансова
	Визначення розміру міжбанківського кредиту	
Інвестори	Оцінка доцільності інвестицій	Інвестиційна, ринкова
	Оцінка з метою включення банку (його активів) до інвестиційного проекту	
Наглядові та контролюючі органи	Визначення бази оподаткування для різних видів податків	Оподатковувана, ліквідаційна
	Оцінка для судових цілей	
	Оцінка ліквідаційної вартості	
Інші	Розрахунок кон'юнктурних характеристик (індексів, рейтингів, і т. інш.)	Ринкова, страхова
	Перевірка обґрунтованості котирувань цінних паперів	
	Встановлення розміру страхового платежу та суми страхових виплат	

Правильна оцінка вартості об'єкту злиття або поглинання є однією з найважливіших умов успішного проведення операцій подібного роду. Вона дозволяє банкам-партнерам ухвалювати обґрунтовані рішення про бажаність об'єднання з іншими банками і про умови майбутніх операцій.

Виділяють наступні критерії щодо оцінки ринкової вартості [19, с. 10]:

- продавець не зобов'язаний відчужувати об'єкт оцінки, а інша сторона (покупець) не зобов'язана його приймати;
- сторони угоди добре поінформовані про її предмет і діють в своїх інтересах;
- об'єкт оцінки представлений на відкритий ринок у формі публічної оферти;

- ціна угоди є розумною винагородою за об'єкт угоди;
- платіж за об'єкт оцінки виражається у грошовій формі.

Таким чином, основними умовами, при яких вартість майна, що реалізується (підприємства, банку) може визнаватися ринковою, виступають: доступ до інформації про об'єкт продажу, відкритий ринок і відсутність примушення по відношенню до суб'єктів угоди.

Оцінка банку, що проводиться організаціями, які спеціалізуються у сфері оцінки, є впорядкованим цілеспрямованим процесом визначення в грошовому еквіваленті вартості об'єкта з урахуванням потенційного і реального часу в умовах конкретного ринку.

Залежно від цілей оцінки і суб'єкта оцінки всі задачі оцінки справедливої вартості банківського бізнесу можна поділити на [14, с. 125]:

- рейтингову оцінку банківських установ, яка проводиться з метою контролю стану банківської системи, визначення тенденцій розвитку банків, оцінки їх платоспроможності та фінансової стійкості;

- оцінку банків клієнтами, яка проводиться з метою вибору обслуговуючого банку;

- оцінку кредитоспроможності банку кредиторами/інвесторами, яка проводиться з метою оцінки рівня їх платоспроможності, справедливої вартості акцій банку на ринку, установлення лімітів кредитування або розміру інвестицій;

- оцінка справедливої ринкової вартості банківського бізнесу в цілому або окремих його складових, яка проводиться в процесі купівлі/продажу, злиття чи поглинання банківських установ;

- оцінка інвестиційних проектів банку, яка проводиться з метою оцінки потенціалу зростання його справедливої вартості і вартості його акцій на фондовому ринку.

Також необхідно враховувати, що майно (майнові права, бізнес) залежно від обставин може оцінюватися по-різному, оскільки в кожному окремому випадку виникає необхідність визначення цілком конкретної вартості

(залишкова, ліквідаційна, інвестиційна, балансова, справедлива, вартість реалізації тощо) [8, с. 33].

На цей час визначення справедливої вартості банківського бізнесу, який володіє багатоміліардними активами, можуть супроводжуватися певними складностями, обумовлені вибором методу оцінки й необхідністю точного й детального врахування всіх складових активів банку й тих факторів, які вже впливають, або можуть вплинути на його діяльність і фінансові результати у майбутньому [10, с. 99].

У зв'язку зі значними коливаннями ціни банківських активів, оцінка фінансових активів банку за ринковою вартістю проводиться тільки у випадку їх обігу на вторинних фінансових ринках. Крім того, необхідно враховувати, що низька активність фондового ринку України не завжди дозволяє визначити ринкову вартість фінансових активів банку, тому оцінка активів, що не обертаються на вторинних ринках передбачає використання розрахункових методів. У цьому випадку оцінка банківського бізнесу має здійснюватись не на підставі ринкової вартості його акцій, а за допомогою визначення вартості майна, яка розраховується аналітичним шляхом.

1.2. Методичні підходи до оцінки вартості банку

Стрімкий розвиток банківського сектору України сприяє покращенню оцінки вартості банківських установ, що досить пильно розглядається українськими науковцями. Основою для такого розвитку є укрупнення, що найчастіше відбувається шляхом злиття чи поглинання [2, с.125].

Цілі обґрунтовують вибір методу оцінки - сукупності прийомів, які використовуються у встановленій послідовності для визначення вартості банку. Сучасна практика діяльності щодо оцінки ринкової вартості нараховує декілька десятків методів і прийомів оцінки бізнесу. У результаті аналізу досліджень, пов'язаних з оцінкою вартості бізнесу узагальнено методи оцінки вартості

банку (рис. 1.1).

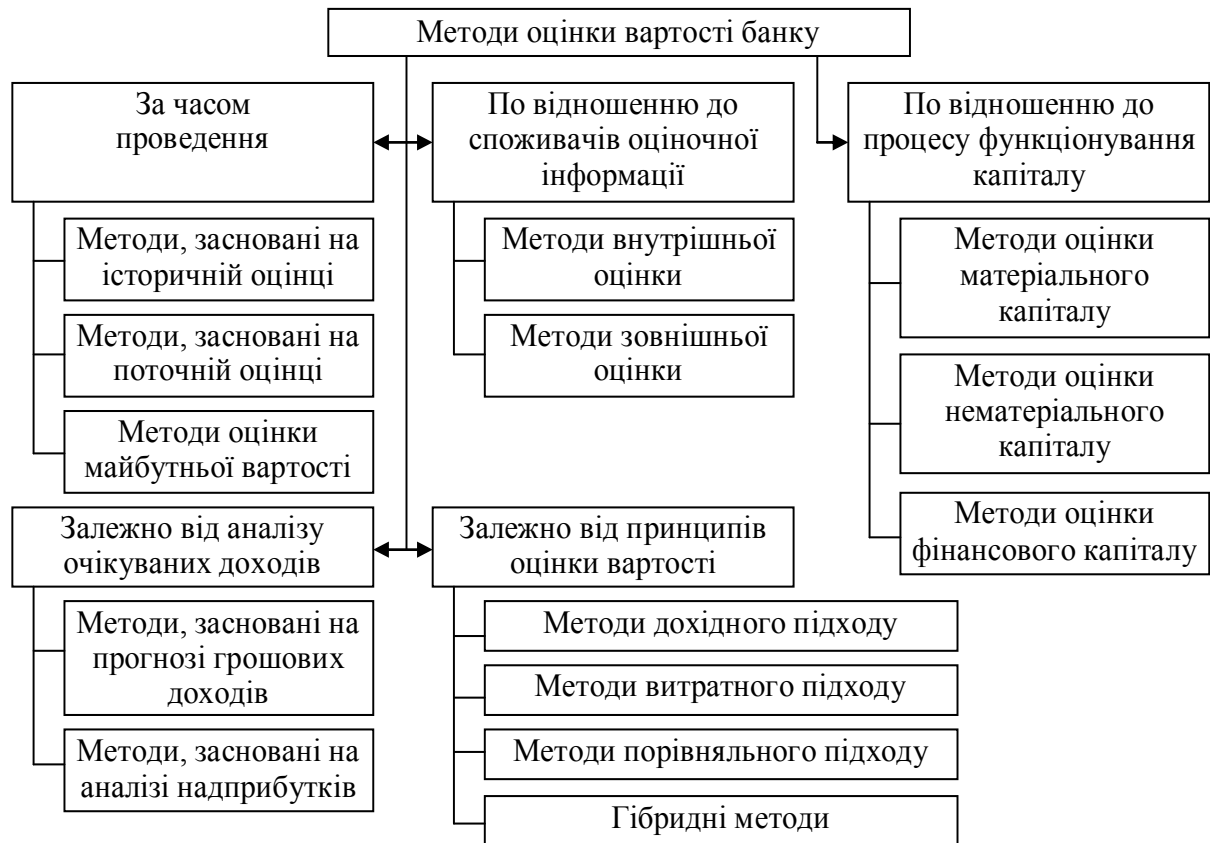

Рис. 1.1. Узагальнення методів оцінки вартості банку [27, с.158]

Як видно з рис. 1.1, основними ознаками, за якими здійснюється класифікація методів оцінки вартості банку, є час проведення оцінки, споживачі оціночної інформації, процес функціонування капіталу, аналіз очікуваних доходів. Проте найпоширенішою класифікаційною ознакою в даному випадку є принцип оцінки вартості.

Так, для оцінки вартості банку Національним стандартом № 1 передбачено три підходи [13, с. 30]:

- витратний підхід (ґрунтується на врахуванні принципів корисності і заміщення);
- дохідний підхід (базується на врахуванні принципів найбільш ефективного використання та очікування);
- порівняльний підхід (ґрунтується на врахуванні принципів заміщення та попиту і пропонування).

Гібридні методи не можна віднести до жодного із загальноприйнятих підходів [32, с. 286].

Розподіл методів оцінки вартості банку за кожним із підходів зображено на рис. 1.2.

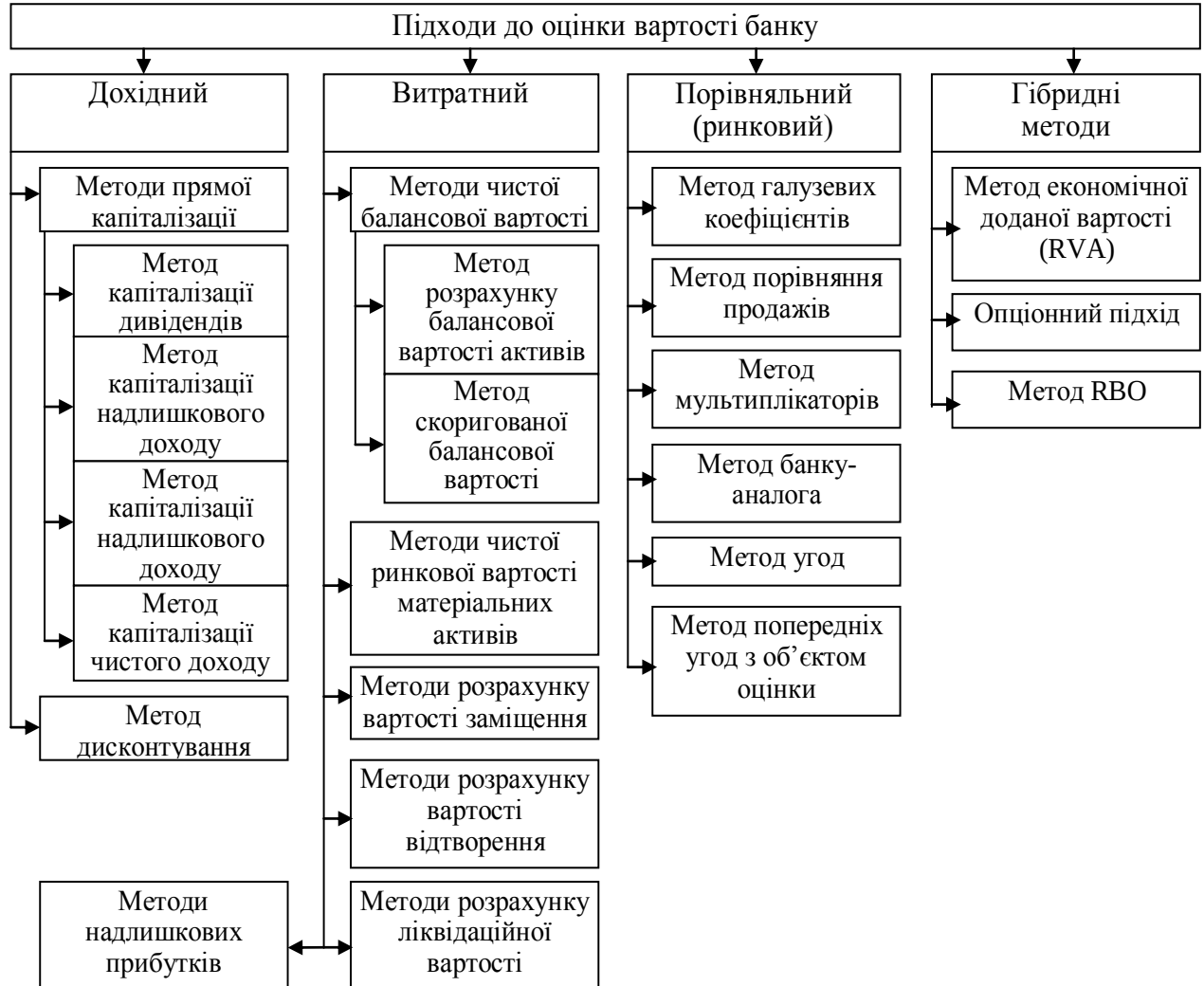

Рис. 1.2. Розподіл методів оцінки вартості банку за кожним із підходів [19, с.16]

Розгляд робіт вітчизняних та зарубіжних вчених дозволив узагальнити особливості методів оцінки вартості банку. Кожен із методів має не лише переваги, але й недоліки, певні умови застосування. Для банків, які діють в різному економічному середовищі (різних країнах, регіонах), пріоритетність методів оцінки вартості відрізняється. Тому розглянуто погляди вітчизняних

дослідників щодо можливості застосування окремих підходів до оцінки вартості банку (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Погляди вітчизняних дослідників щодо можливості застосування окремих підходів до оцінки вартості банку [18, с. 38]

Автор	Найбільш доцільний підхід до оцінки вартості банку, на думку автора	Переваги запропонованого підходу
Базарний Д.В.	Дохідний підхід, модель премії за ризик вкладення коштів у цінні папери.	Вирішення проблеми недостатності інформації для розрахунку вартості банку.
Вовк В.Я.	Синтез дохідного, витратного, порівняльного підходів.	Усунення недоліків та використання переваг традиційних підходів до оцінки вартості.
Івасів І.Б.	Дохідний підхід, метод дисконтування грошового потоку.	Через складність структури пасивів банку проблематично застосовувати інші методи оцінки вартості.
Леонов С.В.	Синтез дохідного та витратного підходів.	Вибір підходу до оцінки вартості залежно від стадії життєвого циклу банку.
Любкіна О.	Порівняльний підхід.	Простота розрахунків.
Олексіч Д.В.	Дохідний підхід, метод економічної доданої вартості.	Визначення ефективності інвестицій у будь-якому окремо взятому році.
Свистун Л.А.	Дохідний підхід, метод дисконтування грошового потоку.	Дохідний підхід є більш комплексним в порівнянні з витратним і порівняльним.
Слободяник О.А.	Синтез дохідного, витратного, порівняльного підходів.	Використання одного з традиційних підходів залежно від структури капіталу банку, ступеня його ліквідності, умов та кінцевої мети оцінки.
Шкут О.С.	Дохідний підхід, метод дисконтування грошового потоку.	Врахування фактору часу, фактору ризику, кон'юнктури ринку.
Шульга Н.	Порівняльний підхід, метод мультиплікаторів.	Простота й незначна трудомісткість розрахунків.
Яременко Н.С.	Дохідний підхід.	Розгляд банку як безперервно функціонуючої структури.
Яцюта А.В.	Дохідний підхід, метод дисконтування грошового потоку.	Метод дисконтування грошового потоку дозволяє більш точно визначити вартість банку.

Як видно з табл. 1.3, зважаючи на нестачу інформації для проведення оцінки, не існує єдиної думки щодо пріоритетності застосування того або іншого підходу [38, с. 27].

Отже, виходячи із вищенаведеного, можна зробити висновок, що при проведенні ринкової оцінки вартості банку доцільно комплексно використовувати зазначені підходи і методи, виходячи із цілей оцінки, а також можливості отримання необхідної інформації.

Розглянемо основні аспекти кожного з них.

1. Витратний підхід є сукупністю методів оцінки вартості банку, заснованих на визначенні витрат, необхідних для відновлення або заміщення об'єкту оцінки, з урахуванням його зносу. Даний підхід, що розглядає вартість банку з позиції понесених витрат, полягає в поелементній оцінці ринкової вартості активів і зобов'язань банку і обумовлений відмінністю результатів оцінки балансової та ринкової вартості активів і пасивів банку. На відміну від методів доходного підходу, націлених на майбутні доходи банку, а також основних прийомів ринкового підходу, орієнтованих на ретроспективу розвитку, витратний підхід концентрується на поточній оцінці активів і зобов'язань банку [25, с. 199].

Витратний підхід до оцінки бізнесу передбачає розгляд оцінюваного об'єкту з погляду витрат, які здійснюються власником для створення даного бізнесу. Підхід заснований на оцінці окремих активів, що належать фірмі і сумувуванні їх для отримання вартості підприємства.

Залежно від цілей оцінки в межах витратного підходу виділяють два основних методи [53, с. 114]:

- метод оцінки вартості чистих активів;
- розрахунок ліквідаційної вартості.

Перший метод застосовується для оцінки діючого бізнесу з інвестиційною метою, а другий - для визначення вартості підприємства при продажі, поглинанні або ліквідації.

Суть методу вартості чистих активів полягає в ринковій оцінці всіх матеріальних об'єктів компанії, скоректованої на вартість боргів і зобов'язань. Оцінка ліквідаційної вартості полягає в розрахунку виручки від продажу активів, що належать фірмі.

На жаль, через величезну трудомісткість і необхідність для розрахунків інсайдерської інформації цей метод при оцінці діючого підприємства більшістю компаній, що проводять оцінку не застосовується [41, с. 45].

На думку багатьох авторів, витратний підхід взагалі не є окремим, відмінним від інших, видом оцінки, оскільки при підрахунку вартості активів підприємства доводиться вдаватися до інших методів, зокрема до порівняльного аналізу або методу дисконтованих грошових потоків.

2. Порівняльний підхід полягає у визначенні ринкової вартості банку на основі даних про нещодавно завершені угоди з продажу банків-аналогів. При застосуванні цього підходу використовуються реальні ціни на банки-аналоги як орієнтир; у банках-аналогах повинні співпадати співвідношення між ціною і найважливішими фінансовими параметрами, такими, як прибуток, власний капітал, розмір активів тощо. У разі неспівпадання співвідношень, для досягнення зіставності оцінюваного банку і банку-аналога, проводиться розрахунок корегувань [49, с.118].

Ілюстраціями даного підходу являються, передусім, наступні методи: використання середньогалузових мультиплікаторів, метод ринку капіталу і метод угод. Найбільше поширення через оперативність і відносну легкість у використанні отримав метод галузових коефіцієнтів (використання мультиплікаторів).

Існують різні коефіцієнти, залежно від галузі, в якій працює підприємство, що оцінюється. Але найбільшого поширення набули мультиплікатори, що розраховуються на основі прибутку і балансової вартості, які навіть дозволяють порівнювати підприємства різних галузей між собою.

Метод, заснований на підрахунку мультиплікаторів, передбачає існування підприємств повних аналогів, що насправді практично нездійсненно, внаслідок чого необхідно проводити коректування для отримання зіставних результатів.

При порівнянні, перш за все, слід звертати увагу на такі фундаментальні показники як темп зростання прибутку компанії і властивий їй ризик, які є такими, що визначають при врахуванні відмінностей між компаніями.

При всій різноманітності коефіцієнтів, що використовуються в аналізі, існують найбільш поширені через свою універсальність мультиплікатори, до яких відносяться [41, с. 46]:

- мультиплікатори прибутку (PE, PEG, P/EBIT, P/EBITDA, EV/ EBITDA);
- балансової вартості (P/BV, EV/ BV) ;
- мультиплікатори виручки (PS і ін.).

Для розрахунку мультиплікаторів прибутку, залежно від роду діяльності підприємства та цілей дослідження, можуть використовуватись різні модифікації доходу компанії: операційний дохід, чистий прибуток і т. д. У якості вартості компанії може використовуватися капіталізація - P (тобто оцінка власного капіталу), або вартість компанії - EV (тобто оцінка власного і позичкового капіталу) [77, с. 60].

Разом з простотою використання даний метод має низку недоліків, які не дозволяють використовувати його як основний спосіб оцінки.

По-перше, існує ймовірність маніпуляції значеннями мультиплікаторів через відсутність фірм – досконалих аналогів, і як наслідок, необхідності суб'єктивної корекції фундаментальних показників.

По-друге, при підрахунку мультиплікаторів можуть ігноруватися ключові змінні, такі як ризик, зростання і потенціал грошових потоків.

Крім того, при використанні даного методу виникають певні труднощі для оцінки фірм з нульовим і негативним прибутком. Проте більшість аналітиків включають порівняльний підхід в свою оцінку через оперативність розрахунків (в порівнянні з будь-яким іншим методом) та урахування при розрахунку мультиплікаторів «настрою» ринку.

3. Доходний (прибутковий) підхід, на відміну від витратного і порівняльного, дозволяє найбільшою мірою врахувати перспективи розвитку бізнесу банку. Цей підхід передбачає встановлення ринкової вартості банку шляхом визначення поточної вартості майбутніх потоків, що виникають в результаті розпорядження майном банку і можливості його подальшого продажу. Оцінка вартості банку із застосуванням доходного походу заснована на наступних передумовах [65, с. 230]:

- власник не продасть банк за ціною нижче поточної вартості прогнозованих доходів;
- вартість інвестицій в банк залежить від майбутніх вигод, які одержить інвестор від цього банку;
- потенційний покупець не заплатить за частку в капіталі банку більше, ніж вона зможе принести доходів в майбутньому.

З метою прийняття обґрунтованого рішення з приводу вартості банку в процесі злиття або поглинання особлива увага приділяється балансовій моделі, оперуючій конкретними даними фінансовій звітності банку, і прибуткової моделі, заснованої на використанні методу дисконтування грошових потоків (ДГП) [81, с. 317].

Прибуткова модель або модель прибутковості на інвестиції (Return on Investment Model), розглядаючи придбання банку як інвестиції, визначає власний капітал банку як величину майбутніх виплат акціонерам (інвесторам), які продисконтовані за середньозваженою вартістю капіталу.

Так, згідно з прибутковою моделлю, ціна (або вартість) банку, яку готовий заплатити інвестор, є приведеною вартістю всіх майбутніх доходів:

$$\text{Bank Value} = \text{PV} [\text{Очікуваний дохід, доступний банку}] \quad (1.1)$$

Використовуючи прибуткову модель для оцінки банку, необхідно враховувати величину очікуваних доходів, доступних інвесторам, волатильність таких доходів, тривалість їх отримання в часі або довговічність, а також визначеність того, що такі доходи будуть отримані, а також рівень дисконту [69, с. 48].

Однією з проблем, що виникають при використанні даної моделі, є визначення кінцевої вартості (terminal value) інвестицій, або так званої «вартості врятованого майна». На практиці вартість банку для інвестора є сумою приведеної вартості майбутніх доходів PV_n і кінцевої вартості інвестицій TV_n :

$$\text{Bank Value} = PV_n + TV_n \quad (1.2)$$

За деяких умов, очікуваний майбутній дохід, доступний інвесторам, може бути визначений як майбутній грошовий потік FCF (Future Cash Flow):

$$FCF = NI + D - RCA \quad (1.3)$$

де NI (net income) - чистий дохід, D (depreciation) - амортизація, RCA (required capital addition) - необхідне збільшення капіталу [79, с. 49].

Як тільки відбувається купівля банку-мети, інвестори обов'язково намагатимуться мінімізувати його капітал, що дозволить збільшити прибутковість на їх вкладення (придбані звичайні акції банку-покупця). Отже, показник RCA може бути визначений як:

$$RCA = [(NI_t + TE_t - 1) / TA_t - C/A] * TA_t + N/E \quad (1.4)$$

де NI - чистий дохід; TE - загальне число існуючих звичайних акцій в обігу, TA - приріст сукупних активів, C/A - необхідне співвідношення капітал/активи, NE - нові акції, випущені в обіг.

Ігноруючи витрати на амортизацію, як незначні для банків, а також і обсяг щойно випущених акцій, отримаємо величину майбутнього грошового потоку:

$$FCF = NI_t - [(NI_t + TE_t - 1) / TA_t - C/A] * TA_t \quad (1.5)$$

Тривалість життєвого циклу банку, як правило, невідома або невизначена, отже, для інвесторів досить складно точно встановити кінцеву вартість вкладень його придбання. Підхід, що дозволяє визначити приблизну величину кінцевої вартості банку, заснований на використанні математичної моделі для визначення потоку майбутніх доходів. Виходячи з того, що величина потоку майбутніх доходів збільшується в постійній пропорції g , а r - ставка дисконту, кінцеву вартість банку можна визначити як [79, с.51]:

$$TV_t = FCF_{n+1} / (r - g) \quad (1.6)$$

Таким чином, проблема визначення вартості банку за допомогою прибуткової моделі може бути розділена на дві частини: першу, яка дає докладну оцінку майбутніх грошових потоків і другу, яка передбачає зростання стабільних доходів у встановленій пропорції протягом невизначеного періоду часу:

$$\text{Bank Value} = [(FCF_t / (I+r)^t) + (TV / (I+r)^n)], t=1 \quad (1.7)$$

Якщо припустити, що стабільний дохід об'єднаного банку зростатиме в постійної пропорції g , тоді вартість банку, що продається, визначається як:

$$\text{Bank Value} = [(FCF_t / (I+r)^t) + (FCF_n + -(r-g) / (I+r)^n)], t=1 \quad (1.8)$$

Вартість, що визначається як дисконтований грошовий потік, являється найкращою характеристикою, оскільки в ній враховується повна інформація про діяльність банку. Проте, з урахуванням особливостей української практики оцінки банків - учасників угод злиття і поглинань, в умовах нестабільності економічного середовища і суттєвих перешкод у виборі ставки дисконтування, прогнозування потоків грошових коштів є дуже складним завданням з низькою мірою достовірності на довгостроковий період. Разом з тим, ігнорувати цей метод, рівно як і інші методи оцінки банку, які використовуються в зарубіжній практиці, було б неправильним [66, с. 32].

У практиці банківського аналізу також часто використовується балансова модель визначення вартості банківських акцій (book value model). Балансова модель набула значного поширення в західних країнах, оскільки вона досить проста і зручна для проведення оцінки банків, що беруть участь в злитті і поглинаннях.

Згідно балансової моделі, вартість акцій банку дорівнює вартості акціонерного капіталу, відображений в балансі банку, діленої на кількість випущених в обіг акцій. Акціонери банку, що придбає інший банк, виплачують акціонерам банку, що купується певну суму у вигляді премії за злиття як компенсацію за участь в угоді. Премія за злиття (premium to book value) дорівнює ціни за акцію, запропоновану акціонерам банку-мети (MPt), і балансову вартість акції банку-мети (BVt) [63, с. 4]:

$$\text{Premium to Book Value} = (\text{MPt} - \text{BVt}) / \text{BVt} * 100\% \quad (1.9).$$

Для того щоб використовувати балансову модель в оцінці банку, необхідно, по-перше, обчислити середню премію злиття, запропоновану при угоді, що недавно відбулася, в якій брали участь банки зі схожими параметрами, і, по-друге, екстраполювати результат на банк, що розглядається нами, - мета злиття. Таким чином, ми визначаємо ціну злиття (P_{bv}) як:

$$P_{bv} = [\text{MPt} / \text{BVt}]_{\text{av}} \times \text{BVt} \quad (1.10).$$

Умови угоди злиття також розглядаються з погляду встановлення курсу обміну акцій або мінового співвідношення, що визначає кількість акцій банку-покупця, яке отримають акціонери банку-мети за кожну свою акцію:

$$e = P_{uv} / \text{MPa} = \text{BVt} * (1 + \text{Premium to BV}) / \text{MPa} \quad (1.11)$$

де MPa - ринкова ціна за акцію банку-покупця.

Процедура оцінки банку з використанням балансової моделі має низку недоліків. Незважаючи на безліч регулятивних вимог з боку органів нагляду, а також вимог до правил ведення бухгалтерського обліку і складання звітності, що стосується кредитних організацій, дуже складно визначити, яка частка балансового прибутку, наприклад, втрачається внаслідок зміни відсоткових ставок на ринку, коливання прибутковості на ринку цінних паперів, курсу національної валюти по відношенню до іноземної, передбачати фінансовий результат по незавершених угодах. Тому, найбільш очевидним являється те, що балансова модель не враховує реальну вартість банківських активів і повністю ігнорує можливі ризики [75, с.30].

Оскільки ми визначили, що відхилення балансової вартості банківського капіталу від його реальної економічної вартості є досить значним, було б правильним визначати скоректовану балансову вартість (adjusted book value) об'єднаного банку для того, щоб вірно визначити величину такого відхилення.

Скоректована балансова вартість може бути отримана шляхом збільшення або віднімання від базової вартості наступних показників: зміна величини резерву на можливі втрати по позиках, зміна ринкової вартості інвестиційного портфеля банку, зміна в оцінці інших активів, вартість позабалансових операцій

банку, вартість «основних» або «базових» депозитів (core deposits).

Останнім часом у сучасній теорії та практиці оцінки вартості банківського бізнесу все більше уваги почали приділяти новітнім методам оцінки, які у загальному вигляді представляють собою синтез традиційних методів оцінки: синтетичні моделі (моделі Ольсона, і Блека-Шоулза) та моделі, засновані на концепції доданої вартості (залишкового доходу) [48, с. 30].

У роботі [3] на підставі дослідження особливостей витратного, дохідного та порівняльного підходів оцінку вартості банківського бізнесу запропоновано проводити з використанням комплексного підходу, який передбачає вартість банківського бізнесу розраховувати як суму теперішньої вартості активів банку та приросту його чистого ефекту у майбутньому за рахунок використання наявного на момент оцінки економічного потенціалу банку. Комплексний підхід передбачає поєднання витратного та дохідного методів і дозволяє урахувати майбутній ефект від використання потенціалу банку та обчислення синергічної вартості нематеріальних активів бізнесу, а також урахувати зміни вартості при впровадженні інновацій, злиття та приєднання банківських установ [3, с. 445]. У якій роботі?

На думку зарубіжних та вітчизняних фахівців, вибір підходу до оцінки вартості бізнесу будь-якого суб'єкта господарювання, в тому числі і банку, прямо залежить від причин, які її обумовили, і цілей, які нею переслідуються. Виходячи з цього, один і той самий об'єкт (бізнес) на одну і ту ж саму дату в залежності від методу оцінки та виду вартості буде мати різні показники вартості. Суб'єкт оцінки (особа, за ініціативою якої проводиться оцінка вартості банківського бізнесу) залежно від поставленої мети проведення оцінки може обрати підхід, метод та визначити вид вартості, який розраховується в кожному конкретному випадку, сформулювати актуальне для себе завдання в системі оцінки, яке необхідно вирішити з припустимою економічною користю.

Результати оцінки справедливої вартості банківського бізнесу дозволяють обґрунтувати внутрішні та зовнішні програми створення додаткової вартості банку. Внутрішні програми реалізуються в наслідок впровадження новітніх

технологій, банківських продуктів та послуг тощо. При цьому доцільність їх застосування обґрунтовується на підставі співставлення існуючої і майбутньої вартості капіталу банківської установи [8, с. 276].

Доцільність підвищення рівня капіталізації банківської установи за рахунок застосування стратегій злиття чи поглинання ефективна, якщо вартість новоствореного банку буде більша ніж кожного окремого банку, до яких планується застосувати зазначені стратегії. За цих умов підвищення рівня капіталізації банківських установ досягається за рахунок ефекту синергії – явища, що виникає від спільної дії декількох різноманітних факторів, у той час як кожний окремих фактор до цього явища не призводить [8, с. 277].

Таким чином, вирішення завдання щодо підвищення рівня капіталізації банків можливе за умови визначення справедливої оцінки вартості банківського бізнесу у цілому або окремих бізнес-напрямів банку. Ймовірність та економічна користь капіталізації обґрунтовується виходячи з ринкової вартості акцій банку, тобто від оцінки ринком вартості бізнесу конкретної банківської установи, яка акумулює у собі показники фінансової стійкості, прибутковості, кількості бізнес-напрямів, попиту на банківські продукти та послуги, рівня технічного обладнання, розгалуженості філійної мережі, кількості банкоматів, кваліфікації персоналу та безлічі інших характеристик, які не піддаються кількісній оцінці.

Крім того, під час оцінки вартості банківського бізнесу мають враховуватися характеристики не притаманні самому банку, а визначені зовнішнім середовищем, наприклад, конкурентна позиція на ринку. У зв'язку з низькою активністю фондового ринку в Україні оцінку банківського бізнесу доцільно здійснювати на підставі визначення вартості майна, яка розраховується аналітичним шляхом [27, с. 110].

Вибір підходу до оцінки вартості банківського бізнесу, прямо залежить від причин, які її обумовили, і цілей, які нею переслідуються. Злиття і поглинання в банківському секторі - це вироблений світовою практикою спосіб відбору ефективних кредитних установ, пристосованих для генерування у

конкурентному ринковому середовищі. Результати оцінки дозволяють обґрунтувати стратегічні та тактичні заходи, спрямовані на збільшення вартості банківського бізнесу та обґрунтування доцільності проведення злиття чи поглинання банківських установ з метою збільшення рівня їх капіталізації.

1.3. Стратегічні аспекти зростання вартості банку за результатами оцінки

Питання управління різними аспектами банківської діяльності, в тому числі і вартістю, є предметом фінансового менеджменту. Більшість банків України як основну стратегічну мету визначають покращення якості обслуговування. Також основною стратегічною ціллю банків України є розширення переліку послуг, забезпечення достатності капіталу [13, с.30].

Таким чином, в більшості банків недостатня увага приділяється необхідності збільшення їх вартості. Тому доцільною є розробка стратегій зростання вартості банку, як корпоративних, так і конкурентних, які б базувалися на результатах оцінки вартості банку та компонент її формування.

Незважаючи на те, що офіційно банк може декларувати своєю головною метою підвищення якості обслуговування клієнтів, розширення переліку послуг, він створюється для забезпечення добробуту акціонерів, тому головною метою його діяльності є збільшення вартості.

Стратегія банку – це набір рішень, що спрямовують та формують його подальші дії, які складно змінити після прийняття і які чинять найбільший вплив на досягнення банком своїх стратегічних цілей [9, с. 82]. При цьому розрізняють корпоративну (загальну, або портфельну) стратегію банку та окремі її складові – конкурентну, функціональну та операційну стратегії.

Незважаючи на ґрунтовні дослідження питань класифікації стратегій організації та з огляду на те, що практичні аспекти вибору стратегій банку з урахуванням результатів оцінки його вартості та компонент її формування

залежать від повноти та правильності визначення видів стратегій, питання створення загальної класифікації банківських стратегій потребує більш детального дослідження.

Здійснення класифікації стратегій банку передбачає розподіл об'єктів (видів стратегій) за класами на основі їх подібності.

Вчені А.А. Томпсон і А.Дж. Стрікланд класифікують стратегії за ієрархічними ознаками:

- корпоративна стратегія (загальна, портфельна) – це стратегія, яка розробляється для організації в цілому. Вона охоплює всі сфери її діяльності, окреслює загальний напрям розвитку;

- конкурентна (ділова, бізнес-стратегія) стратегія – стратегія, яка розробляється з метою утримання положення на ринку і визначає поведінку банку стосовно конкурентів. Її мета полягає у досягненні довготривалих конкурентних переваг;

- функціональна стратегія – це стратегія, яка є програмою дій банку в конкретному напрямку діяльності з метою досягнення визначених кількісних показників, які характеризують його майбутній стан. Вона орієнтована на ефективне використання ресурсів відділів (служб) у межах реалізації загальної стратегії. Розрізняють такі види функціональних стратегій банку: фінансову, маркетингову, стратегію управління персоналом, інформаційну;

- операційна стратегія – це стратегія, яка визначає принципи управління ланками організаційної структури, способи вирішення стратегічно важливих оперативних завдань.

Вітчизняні (В.А. Рульєв, С.О. Гуткевич) та зарубіжні (В.Д. Дорофєєв, А.Н. Шмельова, Н.Ю. Шестопап) вчені поділяють корпоративні стратегії на дві групи: стратегії функціонування та стратегії розвитку.

Основними стратегіями функціонування, на їхню думку, є стратегії лідерства у зниженні витрат, диференціації та фокусування. Проте на думку М. Портера, зазначені види стратегій є не стратегіями функціонування, а

конкурентними стратегіями, які виокремлюються за базовими конкурентними перевагами [9, с. 111].

Серед стратегій розвитку виділяють стратегії росту, обмеженого росту, скорочення та комбінування [1; 53]. Так, стратегія обмеженого росту – це стратегія, яка застосовується великими підприємствами, які уже домінують на даному ринку, в умовах отримання стабільного обсягу прибутку. Ця стратегія є проміжним варіантом між стратегією росту і стратегією скорочення [15, с. 200].

Стратегії скорочення – це стратегія, яка реалізується банком, який потребує перегрупування сил після тривалого періоду зростання або у зв'язку з необхідністю підвищення ефективності, коли спостерігаються спади і кардинальні зміни в економіці.

Основні види стратегій скорочення: «збір урожаю», стратегія ліквідації, стратегія скорочення витрат, стратегія скорочення бізнесу.

Стратегія росту – це стратегія, орієнтована на збільшення масштабів діяльності.

Основними видами стратегії росту по відношенню до ринку є: стратегія виходу на нові сегменти, стратегія залучення нових каналів збуту, стратегія територіальної експансії.

Залежно від типу зростання виділяють такі стратегії росту: стратегію інтеграційного зростання, стратегію товарного зростання, стратегію диверсифікованого зростання [15, с. 201].

Особливостями корпоративної стратегії банку є те, що вона спрямована на його функціонування і розвиток в довгостроковій перспективі; безпосередньо пов'язана з місією і цілями банку. Тому реалізація корпоративної стратегії банку повинна забезпечити збільшення його ринкової частки, розширення напрямів діяльності та спектру послуг, які надаються, збільшення клієнтської бази, і як наслідок – на зростання вартості банку. Саме тому при обранні корпоративної стратегії банку пропонується орієнтуватися на стратегії росту.

Можливі корпоративні стратегії зростання вартості банку запропоновано деталізувати, визначивши такі їх види: стратегію досягнення позитивного

приросту вартості, обмеженого зростання вартості, досягнення цільового значення вартості, збільшення темпів приросту вартості, збереження темпів приросту вартості. Вказані види стратегій пропонується обирати, залежно від досягнутого банком рівня інтегральної оцінки ключових компонент формування його вартості.

Послідовність вибору корпоративної стратегії зростання вартості банку наведено на рис. 1.3.

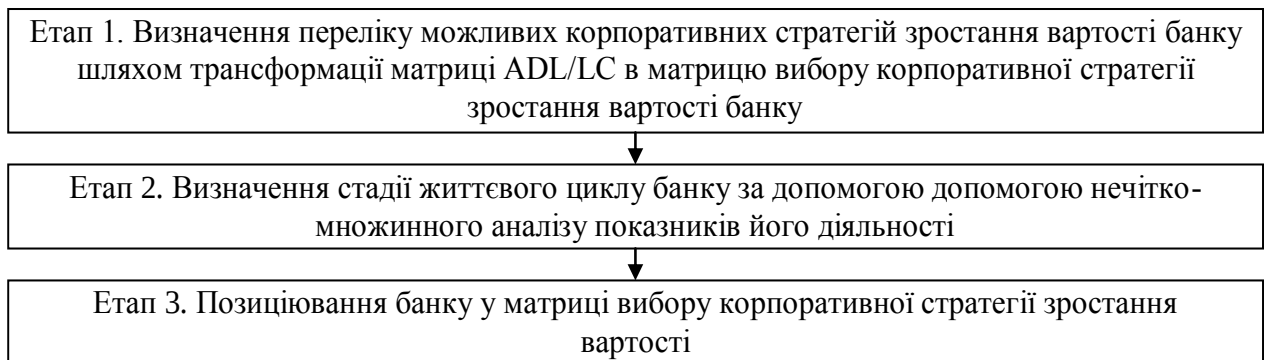

Рис. 1.3. Послідовність вибору корпоративної стратегії зростання вартості банку [33, с. 54]

Як видно з рис. 1.3, запропонована послідовність вибору корпоративних стратегій зростання вартості банку передбачає визначення їх переліку. Для цього використано матричні, або портфельні моделі. Матриця – це таблиця, сформована сукупністю рядків і граф. Кількість рядків і граф матриці задає її розмір [33, с. 55].

При виборі стратегії банку, орієнтованої на збільшення вартості, слід звертати увагу на стадію його життєвого циклу, адже нею визначаються можливості банку зі створення вартості.

Так, на думку О. Єременко, у контексті стратегічних дій управління вартістю можна розглядати як необхідність адаптації підприємства до зміни умов його функціонування, тобто до послідовної зміни стадій його життєвого циклу [21, с. 5].

Врахування стадії життєвого циклу банку при виборі його корпоративної стратегії дозволить повною мірою реалізувати можливості зростання вартості та уникнути економічних втрат.

Зокрема, особливої уваги заслуговує матриця моделі ADL/LC, розроблена консалтинговою фірмою «А.Д. Літл». Матриця ADL/LC складається із сукупності двох параметрів: 4 стадії життєвого циклу (зародження, зростання, зрілість, спад) і 5 конкурентних позицій (домінуюча, сильна, сприятлива, міцна, слабка), тобто в матриці є 20 комірок [36, с. 18].

Головне теоретичне положення моделі ADL/LC полягає в тому, що кожна клітинка матриці асоціюється з певним рівнем прибутковості, інвестицій і величиною потоку грошових коштів [36, с. 18].

Для здійснення позиціювання банку у матриці вибору корпоративної стратегії зростання вартості банку визначено стадію його життєвого циклу, адже банк, як і будь-яка організація, невинно зазнає кількісних та якісних змін.

Для організації можна розглядати до десяти стадій життєвого циклу шляхом подрібнення деяких з основних етапів. За основу взято класичний життєвий цикл, в якому виділяють чотири стадії: зародження, ріст, зрілість і спад.

Визначення стадій життєвого циклу вітчизняних банків дозволяє сформувати матрицю вибору корпоративної стратегії зростання вартості (рис. 1.4).

Стадія життєвого циклу банку	Спад	I	II	III	IV	V
	Зрілість	II	III	IV	V	I
	Ріст	I	II	III	IV	V
	Зародження	I	I	II	III	III
Вісь матриці		Низький	Недостатній	Середній	Достатній	Високий
		Рівень інтегральної оцінки ключових компонент формування вартості банку				

Примітка: I – стратегія досягнення позитивного приросту вартості, II – стратегія обмеженого зростання вартості, III – стратегія досягнення цільового значення вартості, IV – стратегія збільшення темпів приросту вартості, V – стратегія збереження темпів приросту вартості

Рис. 1.4. Матриця вибору корпоративної стратегії зростання вартості банку [36, с.19]

Таким чином, запропоновано використовувати результати інтегральної оцінки ключових компонент формування вартості для обґрунтування вибору корпоративної стратегії зростання вартості банку. Корпоративні стратегії зростання вартості банку запропоновано обирати на основі використання матриці, побудованої в системі координат «стадія життєвого циклу банку – рівень інтегральної оцінки ключових компонент формування вартості банку». Це дозволяє обрати корпоративну стратегію зростання вартості банку, адекватну досягнутому банком якісному стану ключових компонент формування його вартості.

Корпоративній стратегії банку підпорядковуються конкурентні (ділові, бізнесові) стратегії, які визначають спосіб отримання банком конкурентних переваг.

Так, на думку М. Портера, доцільно виокремлювати конкурентні стратегії за бажаними конкурентними перевагами, зокрема: конкурентну стратегію лідерства у зниженні витрат (передбачає отримання конкурентних переваг за рахунок низьких витрат порівняно з конкурентами), конкурентну стратегію диференціації (передбачає надання продукту-товару відмінних якостей, які важливі для покупця і відрізняють даний товар від пропозицій конкурентів), конкурентну стратегію фокусування (вимагає спеціалізації на потребах одного сегмента чи конкретної групи покупців без прагнення охопити весь ринок) [26, с.327].

Ф. Котлер виокремлює наступні види конкурентних стратегій залежно від маркетингових спрямувань організації: стратегії лідера ринку; стратегія компанії, що обслуговує ринкову нішу; стратегія компанії-послідовника; стратегія претендента на лідерство.

Необхідною умовою забезпечення зростання вартості є стабільність його положення на ринку. Тому для деталізації конкурентних стратегій забезпечення зростання вартості запропоновано застосувати "біологічний підхід", що

передбачає використання біологічних термінів, які пояснюють поведінку тварин в екологічних нішах [28, с.76].

За цим підходом виокремлено такі види конкурентних стратегій банку:

- патієнтну стратегію – стратегію, яку обирають банки, які прагнуть обслуговувати невеликі сегменти ринку, недоступні для віолентів; ухиляються від суперництва з банками-лідерами ринку;

- комутантну стратегію – дану стратегію обирають банки, які не є спеціалізованими і відрізняються високою гнучкістю, орієнтовані на швидке задоволення невеликих та короткочасних потреб ринку;

- віолентну стратегію – дану стратегію обирають банки, які домінують на ринку, прагнуть витіснити конкурентів, мають високу продуктивність і орієнтовані на зниження витрат;

- експлерентну стратегію – стратегію, орієнтовану на вихід на нові ринки збуту з новими послугами; її обирають банки, що мають високий науково-технічний потенціал.

Запропоноване теоретико-методичне забезпечення вибору конкурентної стратегії забезпечення зростання вартості банку наведено на рис. 1.5.

Рис. 1.5. Теоретико-методичне забезпечення вибору конкурентної стратегії забезпечення зростання вартості банку [15, с.159]

Як видно з рис. 1.5, запропоноване теоретико-методичне забезпечення передбачає виокремлення можливих конкурентних стратегій забезпечення зростання вартості банку (стратегії патієнта, віолента, експлерента, комутанта).

Для визначення компонент конкурентних стратегій забезпечення зростання вартості банку використано метод структурно-морфологічного аналізу, який зазвичай застосовується для виявлення структури предметної області, що дозволяє обґрунтовано обрати будь-яку банківську стратегію, в тому числі і конкурентну. Як компоненти конкурентних стратегій забезпечення зростання вартості банку запропоновано використати 7 змінних, які сформулювали інтегральну оцінку ключових компонент формування вартості банку, а саме: компоненту ліквідності банку; власного капіталу; нематеріальних

активів; конкурентоспроможності; рентабельності; управління персоналом; ділової активності [15, с. 159].

Аналіз розривів – це ефективний метод аналізу стратегії банку, який дозволяє виявити невідповідність між мінімально допустимими і фактично досягнутими значеннями компонент конкурентних стратегій та запропонувати шляхи усунення даних невідповідностей. Для визначення доцільності подолання стратегічних розривів використовують методологію теорії ігор та лінійного програмування. Теорія ігор дозволяє з високою точністю моделювати конфліктні ситуації між банками-конкурентами в умовах мінливості зовнішнього середовища.

Конкурентні стратегії деталізуються у функціональних стратегіях, що дозволяє банкам вирішувати конкретні задачі свого розвитку в конкретних умовах та досягати певних цілей. У науковій літературі зустрічається значна кількість функціональних стратегій, але доцільно виділити наступні їх види: товарну, ресурсну, фінансову, технологічну, кадрову, організаційну. Оскільки загальний напрям розвитку банку визначає саме корпоративна стратегія, а конкурентна стратегія розробляється з метою утримання положення банку на ринку, у дисертації розроблено пропозиції щодо вибору корпоративної стратегії зростання вартості банку та конкурентної стратегії забезпечення зростання вартості банку, адже функціональні та операційні стратегії, що підпорядковуються корпоративній та конкурентній стратегії, розробляються лише для окремих напрямків діяльності та функціональних підрозділів банку.

1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення оцінки вартості банку

Вітчизняні банки являють собою складний і важкий об'єкт оцінки. Слід відмітити, що банки відносяться до компаній оцінка яких викликає значні труднощі, оскільки незважаючи на вимоги, які пред'являються з боку

регулятивних органів важко визначити якість їх кредитних портфелів, розрахувати долі у прибутках отриманих в умовах неспівпадіння ставок процента, а також зрозуміти які організаційні одиниці утворюють вартість.

Нормативно-правове забезпечення оцінки вартості банків в Україні представлено у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Нормативно-правове забезпечення оцінки вартості банків в Україні

Нормативно-правовий акт	Питання, що регулює
Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12 липня 2001 р. № 2658-III [61]	Визначає правові засади здійснення оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності в Україні, її державного та громадського регулювання, забезпечення створення системи незалежної оцінки майна з метою захисту законних інтересів держави та інших суб'єктів правовідносин у питаннях оцінки майна, майнових прав та використання її результатів.
Про затвердження Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав»: постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2004 р. № 1440 [58]	Національний стандарт № 1 є обов'язковим для застосування під час проведення оцінки майна та майнових прав суб'єктами оціночної діяльності, а також особами, які відповідно до законодавства здійснюють рецензування звітів про оцінку майна. Оцінка проводиться із застосуванням бази, що відповідає ринковій вартості або неринковим видам вартості. Вибір бази оцінки передуює укладанню договору на проведення оцінки майна.
Про затвердження Національного стандарту № 2 «Оцінка нерухомого майна»: постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 р. № 1442. [59]	Національний стандарт № 2 є обов'язковим для застосування під час проведення оцінки нерухомого майна (нерухомості) суб'єктами оціночної діяльності, а також особами, які відповідно до законодавства здійснюють рецензування звітів про оцінку майна та проводять державну експертизу звітів з експертної грошової оцінки земельних ділянок державної та комунальної власності у разі їх продажу.
Про затвердження Національного стандарту № 3 «Оцінка цілісних майнових комплексів»: постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2006 р. № 1655. [60]	Національний стандарт № 3 є обов'язковим для застосування під час проведення оцінки цілісного майнового комплексу суб'єкта господарювання суб'єктами оціночної діяльності, а також особами, які відповідно до законодавства здійснюють рецензування звітів про оцінку цілісного майнового комплексу.

Продовження таблиці 1.4

Про затвердження Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України: Постанова Національного банку України від 24.10.2011 р. № 373. [57]	Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, зрозумілої, достовірної та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів банку, материнського банку та учасників консолідованої групи як єдиної економічної одиниці. Ця Інструкція визначає порядок, періодичність складання, подання та оприлюднення фінансової звітності, зразки форм, що входять до складу фінансової звітності, установлює мінімальні вимоги до розкриття інформації.
--	---

Ринкова оцінка вартості банківської організації в Україні має такі особливості [15, с. 162]:

- по-перше, більшість вітчизняних банків мають недостатній капітал (загальний капітал банківської системи країни становить 4,9 % офіційного ВВП; для порівняння, у країнах Центральної та Східної Європи цей показник становить близько 40 %);

- по-друге, відсутня повна інформація про ризики, що безпосередньо впливають на банківську діяльність, зокрема валютний, процентний, кредитний та ризик ліквідності;

- по-третє, достовірна інформація про банківську діяльність в Україні практично є закритою;

- по-четверте, неможливість в повній мірі оцінити вплив ефективних зв'язків, комунікацій, рівня співробітництва з партнерами, державними органами, клієнтами на ринкову вартість банку.

Вибір методичних підходів до ринкової оцінки вартості банківської організації залежить від того, з якої позиції вона визначається – зовнішньої або внутрішньої. Внутрішня оцінка проводиться з використанням всієї необхідної інформації, що відноситься до банківської діяльності [37, с. 52].

Отже, оцінка вартості банку завжди здійснюється на основі відповідного інформаційного забезпечення, що містить сформовану внутрішню і зовнішню інформацію. Якісне інформаційне забезпечення сприятиме прийняттю раціональних управлінських рішень як з боку банківської установи, так і з боку зовнішніх зацікавлених сторін. Однак в сучасних умовах господарювання склад джерел для оцінки вартості банківської установи, крім фінансової звітності, є неструктурованим, що вимагає проведення додаткових наукових досліджень в запропонованій сфері.

Важливим є питання про формування відповідних вимог до інформаційного забезпечення оцінки вартості банку (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Вимоги до інформаційного забезпечення оцінки вартості банку [37, с. 49]

Вимога	Характеристика
Репрезентативність	вимога, яка характеризує змістовність інформації та ступінь її використання безпосередньо з метою прийняття управлінських рішень
Зрозумілість	вимога, яка означає, що інформація є доступною для однозначного її усвідомлення тим, для кого вона призначається (як правило, користувачами інформації є працівники банку)
Своєчасність	означає, що управлінська інформація (у тому числі про відхилення) має бути представлена особам, уповноваженим приймати рішення, в максимально короткі строки. Під своєчасністю інформації у більшості випадків розуміється швидкість її передачі та приймання, що має важливе значення для правильного функціонування економічних систем
Достатність	вимога, яка характеризується повнотою охоплення, кількісного та якісного опису явища, факту, а також істотністю інформації, яка залежить від можливості її практичного застосування у процесі обробки і представлення для управління
Цілеспрямованість інформації	знаходить вираження у правильному розподілі інформації залежно від цілей, для яких вона формується та використовується. Рух інформації в цій системі повинен створювати можливості для компетентного і своєчасного прийняття управлінського рішення працівником банківської установи. З цією метою інформація, має бути адресованою до відповідного контрольного органу – абоненту контрольної інформації. Кожне відхилення від зазначених вимог веде до обтяжливості банків непотрібною інформацією. Відповідно цілеспрямованість є необхідною умовою для прискорення руху інформації та підвищення ступеня її використання
Достовірність	має виключно важливе значення під час формування інформаційного забезпечення оцінки вартості банку. Недостовірність інформації призводить до необхідності пошуку додаткової інформації, що вимагає додаткових витрат часу та засобів. Недостовірність інформаційного забезпечення оцінки вартості банку визначає нездатність банку набувати реального уявлення про стан явищ та процесів, які відбуваються
Об'єктивність	є істотною вимогою до інформації й однією з важливих умов її достовірності. Відповідно, ці дві вимоги взаємно доповнюються. На інформацію в значній мірі впливають дії суб'єкта, який є її користувачем, що є передумовою зменшення її об'єктивності

Для проведення комплексної оцінки вартості банку необхідно мати аналітичні матеріали, що дають змогу одержати достовірну, повну і всебічну інформацію про банківську організацію (її фінансовий стан і результати діяльності). До такої інформації слід відносити, насамперед, законодавчо-правову, нормативну, планово-бюджетну, обліково-статистичну і аналітично-пошукову інформацію (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Види інформації, що залучається для оцінювання вартості банку [23, с. 271]

Тип інформаційного забезпечення	Види інформації
Законодавчо-правова	Укази Президента, Закони Верховної Ради, Декрети Кабінету Міністрів України
	Кодекси законів кримінального і цивільного права
Нормативна	Постанови, інструкції, положення, рішення, рекомендації, вказівки та ін.
	Економічні нормативи: обов'язкових резервів, адекватності капіталу, ліквідності балансів, інвестиційної діяльності, максимального ризику та ін.
	Положення про штатний розпис, права, обов'язки, відповідальність і матеріальне стимулювання персоналу
Планово-бюджетна	Плани-проекти: стратегічні і тактичні
	Кошториси на утримання апарату управління, вивчення ринку, проведення реклами та ін.
Обліково-статистична	Бухгалтерський баланс. Первинні документи (рахунки, ордери, договори, платіжні документи тощо); обліково-аналітичні реєстри (оборотні, касові відомості, журнали, книги та ін.)
	Податкова декларація
	Звітність: статистична, бухгалтерська (баланс, звіт про фінансові результати), оперативна (внутрісистемні зведення і повідомлення, позасистемні звіти тощо)
Аналітично-пошукова	Матеріали зборів, засідань, нарад, семінарів, конференцій, з'їздів та ін.
	Дані масових джерел інформації: телебачення, радіо, преса, періодичні видання тощо
	Аналітична інформація: анкетування, опитування, огляд запитів клієнтів у мережі установ банку

Законодавчо-правова інформація включає Укази Президента, Закони Верховної Ради, Декрети Кабінету Міністрів.

До нормативної відносяться постанови, інструкції, положення, рішення, рекомендації, вказівки, економічні нормативи, положення про штатний розклад, права, обов'язки, відповідальність і матеріальне стимулювання персоналу.

До планово-бюджетної інформації відносяться: стратегічні і тактичні плани-проекти; кошториси на утримання апарату управління, вивчення ринку, проведення реклами [23, с. 271].

Обліково-статистична інформація включає бухгалтерський баланс, первинні документи, обліково-аналітичні реєстри, податкову декларацію, звітність (статистичну, бухгалтерську, оперативну).

До аналітично-пошукової інформації відносяться матеріали зборів, засідань, нарад, семінарів, конференцій, з'їздів, дані масових джерел інформації та інша аналітична інформація.

Для ринкової оцінки вартості важливим джерелом інформації є також дані рахунків аналітичного обліку, кредитних справ, що дають змогу деталізувати (розшифрувати) певні балансові рахунки (наприклад, визначаючи показники ліквідності, детально аналізуючи кредитний портфель банку з погляду якості виданих позичок).

Зовнішня оцінка вартості банку проводиться з використанням інформації, яка є загальнодоступною.

Ринкову оцінку вартості банківської організації потрібно проводити у сполученні з фінансовим аналізом діяльності банку. Фінансовий аналіз не тільки доповнює оцінку вартості, він допомагає виявити фактори, що її формують [38, с. 28].

Отже, інформаційне забезпечення оцінки вартості банку – це масив даних, аналізуючи які оцінювач робить висновок щодо певного виду вартості банку. Кожен підхід та метод до оцінки вартості банку має своє інформаційне забезпечення, яке визначається їх методологією та інструментарієм.

Основним джерелом публічної інформації для оцінки вартості банку зовнішнім оцінювачем є фінансова звітність, яка відповідно до настанов Національного банку України повинна (НБУ) базуватись на Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ) [25].

Фінансова звітність є інструментом у забезпеченні прозорості та зрозумілості інформації про балансову вартість фінансово-кредитної установи. Інформація фінансової звітності набуває особливого значення при оцінці вартості бізнесу, так як є основою для розрахунку показників, за кожним із методичних підходів: доходному, витратному чи порівняльному. Формування

звітності за Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) установами банківського сектору збільшує її привабливість для оцінки вартості бізнесу, так як створює достовірну базу для оцінки активів і зобов'язань, визначення доходів, порівняння результатів діяльності. А запровадження МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості», який формує концептуальну основу визначення справедливої вартості і вимагає розкриття інформації про неї зближує методологічні основи обліку і оцінки та зменшує при оцінці кількості необхідних коригувань. Тому дослідження якості фінансової звітності установ, які працюють на фінансовому ринку і відповідно до вимог національного законодавства повинні складати її за МСФЗ, та виконання вказаними установами вимог щодо оприлюднення інформації звітності є актуальним питанням [52].

Важливість застосування МСФЗ була підтверджена у 2007 році провідною бухгалтерською спільнотою 91 країни світу. Опитування, проведене Міжнародною Федерацією бухгалтерів (IFAC), довело, що впровадження міжнародних стандартів важливе для економічного зростання окремо взятої країни [55, с. 337].

Вимоги до складу та структури фінансової звітності для банківського сектора України формує Національний банк України (НБУ) з врахуванням вимог МСФЗ. Регулятор постійно удосконалює методологію облікового банківського процесу, враховуючи зміни національного та міжнародного законодавчого поля. Тобто НБУ формуючи методики обліку банківських операцій та процедури складання звітності, змінюючи філософію обліку та здійснюючи наближення обліку до кращих міжнародних практик, постійно підвищує професіоналізм банківських працівників.

Затвердження форм звітності – це національна облікова традиція, хоча МСФЗ не надають чіткого формату представлення звітних даних, а окреслюють тільки мінімальний склад статей, які повинні відображатись у звітності. Відповідно до п. 57 МСБО 1 «Подання фінансової звітності» назви та порядок наведення статей (або групи подібних статей) можна змінювати згідно з

характером суб'єкта господарювання та його операціями, щоб надати інформацію, яка є доречною для розуміння фінансового стану суб'єкта господарювання. Вказане положення відноситься також до розкриття інформації у примітках до фінансової звітності [42, с. 106].

У «Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України» НБУ також надав право банкам «вносити зміни до форм фінансової звітності та приміток до них відповідно до вимог МСФЗ з метою забезпечення доречною, достовірною, зрозумілою інформацією» [57]. Банки в цілому дотримуються рекомендованих НБУ форм звітності, але способи розкриття інформації у примітках відрізняються, не зважаючи на рекомендовані мінімальні вимоги НБУ викладені у «Методичних рекомендаціях щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України» [57]. Різне розкриття інформації у примітках обумовлене, по перше тим, що з позицій права, рекомендації не несуть обов'язкового характеру, а по-друге, відмінностями у професійних судженнях управлінського персоналу різних банків.

При розрахунку ринкової вартості банку необхідно враховувати й обсяг інформації з фінансової звітності залежно від терміну її складання. Так, квартальна звітність не міститиме деталізованих приміток, які допомагають отримати класифіковану інформацію про окремі групи активів і пасивів. Деталізовані примітки формуються тільки при складанні річної фінансової звітності.

При здійсненні оцінювання банку суттєве значення має дата його проведення. Чим вона ближча до дати річного фінансового звіту банку, тим більше достовірної інформації використовує оцінювач, який оперує вільно доступною інформацією. Це пов'язано з тим, що найбільш повна інформація про методи оцінювання статей балансу та коригування, які банк провів з урахуванням на впливу інфляції, знаходиться в примітках до річної звітності банку. За наявності доступу оцінювача до внутрішньої банківської інформації можна використовувати банківську звітність за будь-який період [45].

Статистична інформація НБУ щодо фінансових ринків є важливою інформаційною складовою оцінювання вартості банку. До неї відносяться [74, с. 115]:

- відсоткові ставки рефінансування банків Національним банком України;
- відсоткові ставки депозитних корпорацій;
- відсоткові ставки на міжбанківському ринку;
- відсоткові ставки банків за строковими депозитами фізичних осіб тощо.

Ця інформація використовується оцінювачем для визначення ставки дисконтування на різних об'єктах, ринкова вартість яких розраховується з її застосуванням. У той же час необхідно відмітити, що статистична база НБУ не охоплює всіх потреб оцінювачів, наприклад, відсутня статистика щодо ставок залучення субординованих боргів тощо [63, с. 10].

Конфіденційною є інформація про угоди продажу банками кредитів та інших активів. Проінформованою про реальну вартість продажу може бути тільки компанія, яка здійснювала їх оцінювання. Реальна вартість укладених угод продажу є проблемою при здійсненні оцінювання нерухомості, обладнання та інших активів.

Найбільш доступна інформація – про ціни пропозицій, які не завжди відповідають реальній ринковій вартості. Ринкова інформація, яка є загальнодоступною для оцінювання, – це дані українських фондових майданчиків (ПФТС, Української біржі), фондових майданчиків зарубіжних країн, на яких здійснюється продаж цінних паперів вітчизняних банків та підприємств, інформація НБУ щодо офіційних курсів валют, професійні засоби масової інформації, спеціалізовані інформаційні сайти, а також міжнародні рейтинги «Standard&Poor's», «Fitch», «Moody's» тощо [79, с. 105].

Для визначення коригувальних коефіцієнтів використовується інформація експертних груп – це внутрішня інформація оцінювачів, отримана ними в разі застосування експертного методу.

Підсумовуючи вищевикладене, всю інформаційну базу, необхідну для оцінювання вартості банку, можна поділити на такі групи [68, с. 90]:

- фінансова звітність з примітками;
- управлінська звітність банку;
- статистична інформація НБУ про фінансові ринки;
- дані українських фондових майданчиків і фондових майданчиків зарубіжних країн;
- внутрішня інформація оцінювачів;
- статистична інформація про ринок нерухомості, вартість продажу банківського бізнесу та складові його елементів;
- дані професійних засобів масової інформації, спеціалізованих інформаційних сайтів мережі Інтернет, міжнародні рейтинги «Standard&Poor's», «Fitch», «Moody's» тощо.

Для отримання достовірних даних оцінювання потрібно враховувати особливості банківського бізнесу, використовувати методи оцінювання з урахуванням особливостей конкретного об'єкта та мети оцінювання та мати всі необхідні інформаційні джерела для оцінювання, класифікація яких представлена в роботі (фінансова, управлінська та статистична звітність банку, статистичні дані регулятора, бірж і ринків, інформація професійних видань, накопичена інформаційна база оцінювача). Найбільш достовірне оцінювання можливо визначити зсередини банку, спираючись на дані фінансового обліку, форм управлінської та статистичної звітності. І хоча закритість необхідної ринкової інформації впливає на якість оцінювання, найбільш зважено можуть визначити вартість майна банку компанії, які накопичили власну інформаційну базу про ринкові параметри.

Висновки до розділу 1

За результатами проведеного дослідження теоретичних основ процесу оцінки вартості банку можна зробити наступні висновки:

1. В результаті розгляду різних точок зору зарубіжних та вітчизняних авторів встановлено, що ключовими компонентами формування вартості банку є: фінансові компоненти (зокрема, компоненти ліквідності, власного капіталу, рентабельності, ділової активності), нематеріальних активів, управління персоналом, конкурентоспроможності.

2. Визначено вартість банку як кінцевий і комплексний показник результатів його діяльності, при визначенні якого враховуються ключові компоненти його формування (компоненти ліквідності, власного капіталу, нематеріальних активів, конкурентоспроможності, рентабельності, управління персоналом, ділової активності), які дають можливість визначати ефективність діяльності банку та управляти його розвитком з урахуванням інтересів власників.

3. Обґрунтовано, що основна мета оцінки полягає в розрахунку і обґрунтуванні вартості банку як єдиного майнового комплексу або його окремих елементів - активів, зобов'язань, капіталу. Цілі обґрунтовують вибір методу оцінки – сукупності прийомів, які використовуються у встановленій послідовності для визначення вартості банківського бізнесу.

4. Доведено, що оцінка банку, що проводиться організаціями, які спеціалізуються у сфері оцінки, є впорядкованим цілеспрямованим процесом визначення в грошовому еквіваленті вартості об'єкта з урахуванням потенційного і реального часу в умовах конкретного ринку.

5. Визначено, що основними ознаками, за якими здійснюється класифікація методів оцінки вартості банку, є час проведення оцінки, споживачі оціночної інформації, процес функціонування капіталу, аналіз очікуваних доходів. Проте найпоширенішою класифікаційною ознакою в даному випадку є принцип оцінки вартості.

6. Встановлено, що вибір підходу до оцінки вартості банківського бізнесу, прямо залежить від причин, які її обумовили, і цілей, які нею переслідуються. Результати оцінки дозволяють обґрунтувати стратегічні та тактичні заходи, спрямовані на збільшення вартості банківського бізнесу та обґрунтування

доцільності проведення злиття чи поглинання банківських установ з метою збільшення рівня їх капіталізації.

7. Обґрунтовано, що можливі корпоративні стратегії зростання вартості банку слід деталізувати, визначивши такі їх види: стратегію досягнення позитивного приросту вартості, обмеженого зростання вартості, досягнення цільового значення вартості, збільшення темпів приросту вартості, збереження темпів приросту вартості. Вказані види стратегій пропонується обирати, залежно від досягнутого банком рівня інтегральної оцінки ключових компонент формування його вартості.

8. Запропоновано використовувати результати інтегральної оцінки ключових компонент формування вартості для обґрунтування вибору корпоративної стратегії зростання вартості банку. Корпоративні стратегії зростання вартості банку запропоновано обирати на основі використання матриці, побудованої в системі координат «стадія життєвого циклу банку – рівень інтегральної оцінки ключових компонент формування вартості банку». Це дозволяє обрати корпоративну стратегію зростання вартості банку, адекватну досягнутому банком якісному стану ключових компонент формування його вартості.

9. Обґрунтовано, що для проведення комплексної оцінки вартості банку необхідно мати аналітичні матеріали, що дають змогу одержати достовірну, повну і всебічну інформацію про банківську організацію (її фінансовий стан і результати діяльності). До такої інформації слід відносити, насамперед, законодавчо-правову, нормативну, планово- бюджетну, обліково-статистичну і аналітично-пошукову інформацію.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ АТ «КРИСТАЛБАНК»

2.1. Організаційно-управлінський аналіз банку

АТ «Кристалбанк» - це перший в Україні банк, створений Фондом гарантування вкладів фізичних осіб зі статусом «Перехідного банку» у 2014 році. У березні 2015 р. Банк втратив статус «Перехідного банку» та отримав повну банківську ліцензію на право здійснення всіх банківських послуг юридичним та фізичним особам в межах чинного законодавства України [50].

Сьогодні АТ «Кристалбанк» має 37 відділень у 18 населених пунктах України, надає повний спектр банківських послуг корпоративним клієнтам та приватним особам, здійснює грошові перекази в системах WesternUnion, MoneyGram, Welsend, RIA, MONEGO, ГЛОБУС, SWIFT. АТ «Кристалбанк» є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

АТ «Кристалбанк» - учасник платіжної системи «MasterCard», платіжною організацією якої є «Mastercard International Incorporated», місцезнаходження якої: 2000 Purchase Street 10577 Purchase, NY, United States of America.

АТ «Кристалбанк» – це команда фахівців із вагомим досвідом роботи в банківському секторі. Мета АТ «Кристалбанк» - прозора та успішна діяльність соціально-відповідального банку, якому довіряють громадяни та справжній партнер для представників українського бізнесу [50].

Основною метою функціонування банку АТ «Кристалбанк» є забезпечення його стійкого розвитку, що можливо досягти за умови постійного пошуку та реалізації заходів щодо підвищення рівня економічної ефективності господарювання.

Значний рівень конкурентоспроможності та інноваційності банківської установи АТ «Кристалбанк» засвідчується високими місцями у відомих

банківських рейтингах. Поточні рейтинги, присвоєні АТ «Кристалбанк» агентством Moody's представлено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Поточні рейтинги, присвоєні АТ «Кристалбанк»
агентством Moody's у 2021 році [50]

Індикатори	Значення
Довгострокові депозити в іноземній валюті	Сaa3
Прогноз	стабільний
Короткострокові депозити в іноземній валюті	NP
Довгострокові депозити у національній валюті	Сaa1
Рейтинг фінансової стабільності	E
Прогноз	позитивний
Рейтинг за національною шкалою	B2.ua

Основною місією АТ «Кристалбанк» є постійне підвищення комфорту обслуговування клієнта за рахунок [50]:

- створення індивідуального, сучасного та комфортного європейського сервісу для кожного нашого клієнта, зручність обслуговування та прийняття оперативних рішень;

- сприяння розвитку національної економіки шляхом надання повного комплексу якісних банківських послуг та підтримки розвитку українських внутрішніх та міжнародних торгових і фінансових взаємовідносин;

- сприяння економічному розвитку своїх клієнтів та поліпшення їх добробуту на основі взаємовигідного партнерства;

- завоювання та утримання провідних позицій на фінансовому ринку України шляхом впровадження сучасних технологій.

Організаційна структура управління банку АТ «Кристалбанк» наведена на рис. 2.1.

Основними органами банку АТ «Кристалбанк» є Збори акціонерів Банку. Цей орган збирається, як правило, раз на рік і здійснює загальне керівництво діяльністю банку (приймає та вносить зміни до Статуту банку, затверджує річний звіт про роботу банку, визначає основні напрями його роботи).

Рис. 2.1. Організаційна структура управління банку АТ «Кристалбанк»

Рада директорів АТ «Кристалбанк» є виконавчим органом банку, здійснює керівництво та спрямовує повсякденну діяльність банку. Він збирається щонайбільше двічі на місяць. Голова Ради директорів Банку спрямовує всю діяльність Банку, представляє Банк в інших організаціях, укладає договори та несе відповідальність за його роботу.

Передусім, необхідно визначити основні групи клієнтів, які є в основі діяльності АТ «Кристалбанк». Банківська установа обслуговує різні сегменти ринку банківських послуг серед якого виділяються наступні категорії споживачів [68]: корпоративні клієнти; клієнти – суб'єкти малого та мікробізнесу; клієнти – приватні особи; клієнти – фінансові установи.

Розглянемо більш детально систему діяльності по відношенню до основних груп споживачів послуг банківської установи АТ «Кристалбанк».

1. Діяльність в сегменті послуг корпоративним клієнтам АТ «Кристалбанк».

Команда корпоративного бізнесу АТ «Кристалбанк», базуючись на високоякісній експертизі, довірі, професійності, досвіді як українського ринку, так і банку, продовжує із року в рік надавати банківські послуги великим та середнім компаніям, фінансовим інститутам, а також транснаціональним корпораціям країн Європи та світу.

АТ «Кристалбанк» надає своїм корпоративним клієнтам максимально повний перелік банківських послуг, починаючи з різноманітних програм та продуктів фінансування розвитку бізнесу, ефективного розміщення тимчасово вільних коштів, обслуговування корпоративних карток і зарплатних карткових проектів, інкасації та закінчуючи високотехнологічними сучасними банківськими послугами з управління грошовими потоками системних підприємств. Унікальний багаторічний досвід роботи банку на українському ринку в поєднанні з можливістю вивчати та впроваджувати кращу міжнародну практику Групи ОТП зумовили появу та розвиток саме таких послуг, які відповідають сучасним потребам як українських компаній, так і транснаціональних корпорацій.

Основні послуги АТ «Кристалбанк» для корпоративного бізнесу представлено на рис. 2.2.

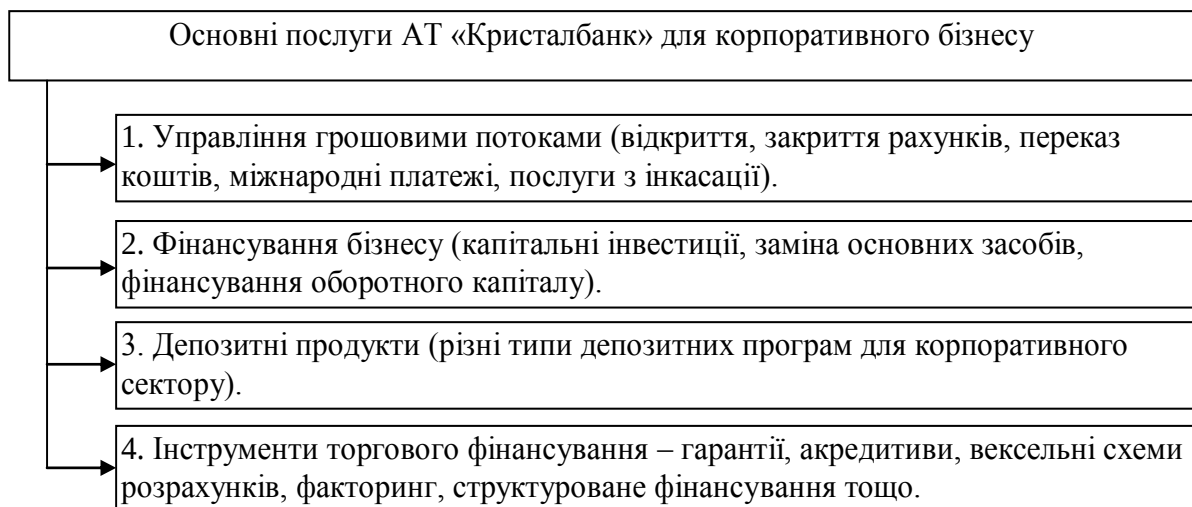

Рис. 2.2. Основні послуги АТ «Кристалбанк» для корпоративного бізнесу

2. Діяльність в сегменті послуг суб'єктам малого та мікробізнесу АТ «Кристалбанк».

Отже, 2021 рік продемонстрував, що АТ «Кристалбанк» готовий приймати гнучкі маркетингові рішення стосовно своїх бізнес-клієнтів із сегменту малого та мікробізнесу та йти їм назустріч. Завдяки вмінню відповідних маркетингових підрозділів швидко реагувати на зміни, банку вдалося зберегти партнерські відносини з багатьма невеликими підприємствами та приватними підприємцями.

Основні послуги АТ «Кристалбанк» для клієнтів малого та мікробізнесу представлено на рис. 2.3.

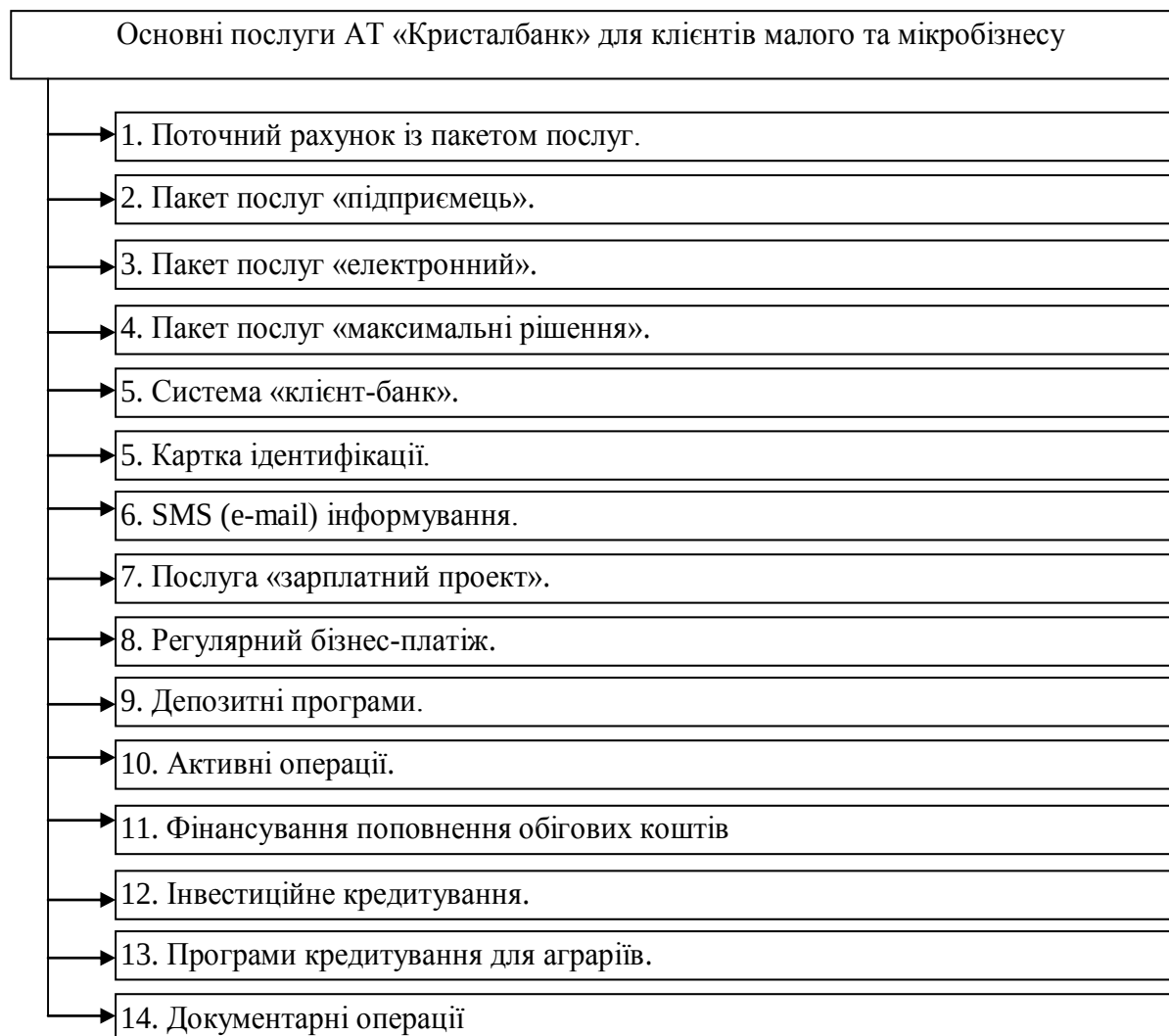

Рис. 2.3. Основні послуги АТ «Кристалбанк» для клієнтів
малого та мікробізнесу

Основні послуги АТ «Кристалбанк» для клієнтів малого та мікробізнесу спрямовані на залучення більшої кількості суб'єктів господарювання та забезпечення високої якості обслуговування.

3. Діяльність в сегменті послуг фізичним особам АТ «Кристалбанк».

В обслуговуванні фізичних осіб АТ «Кристалбанк» у 2021 році ставив за мету вдосконалення послуг і пропозицій продуктів. У 2021 році АТ «Кристалбанк» продовжував розширювати мережу компаній-партнерів у сфері здійснення платежів через центри самообслуговування (ЦСО).

Основні послуги АТ «Кристалбанк» для приватних клієнтів представлено на рис. 2.4.

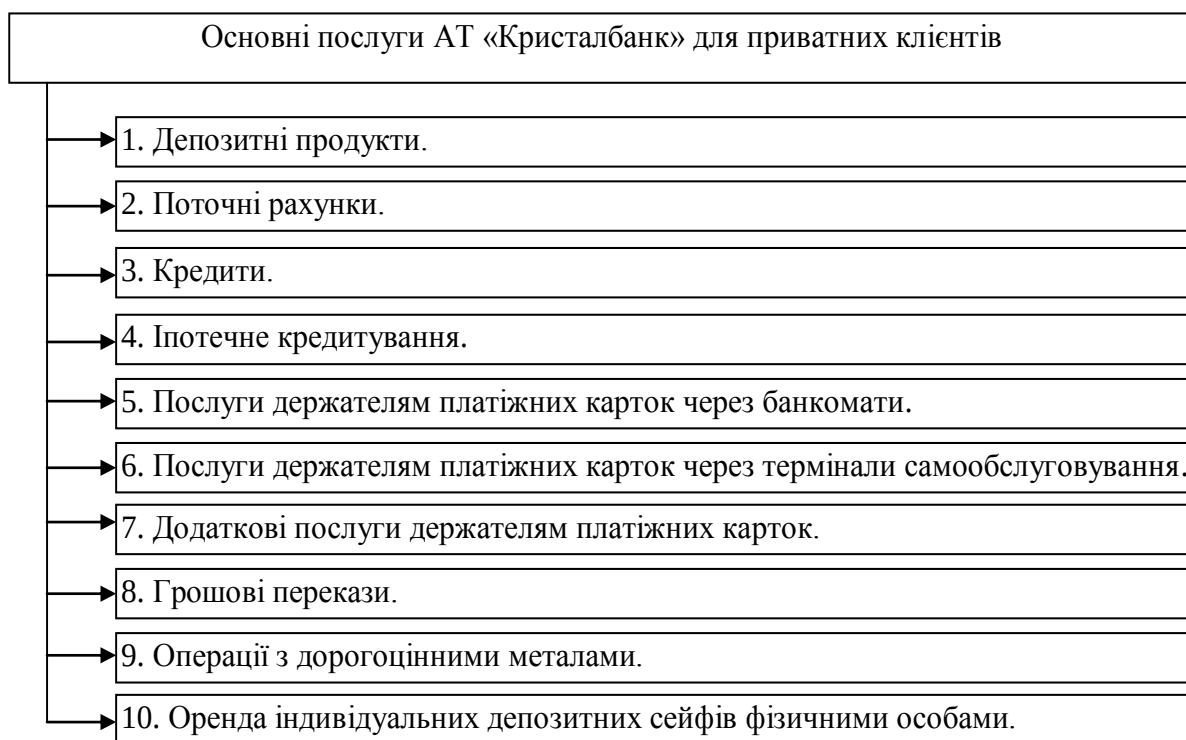

Рис. 2.4. Основні послуги АТ «Кристалбанк» для приватних клієнтів

4. Діяльність в сегменті послуг фінансовим установам АТ «Кристалбанк».

Завдяки тривалим діловим стосункам зі своїми банками-кореспондентами АТ «Кристалбанк» має змогу надавати своїм клієнтам високоякісні розрахункові послуги та забезпечувати вирішення фінансових питань.

Для визначення стратегії забезпечення конкурентного розвитку на ринку проведемо зведений SWOT-аналіз АТ «Кристалбанк» у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

SWOT-аналіз стратегії забезпечення конкурентного розвитку

АТ «Кристалбанк»

Внутрішнє середовище	Зовнішнє середовище	
	Можливості (О)	Загрози (Т)
	1. Наявність тісних контактів із іншими організаціями. 2. Погіршення позицій конкурентів. 3. Збільшення частки ринку. 4. Позитивні оцінки міжнародних рейтингових агентств.	1. Низька платоспроможність населення. 2. Занепад економічної активності споживачів банківських послуг. 3. Підвищення вартості і зменшення попиту на банківських послуги. 4. Вихід на ринок нових конкурентів. 5. Поліпшення на ринку позицій конкурентів. 6. Зростання інфляції і процентних ставок посилення фінансової кризи. 7. Розширення регіональних банків. 8. Високі темпи зростання не тільки об'ємів кредитування, але і ризикованості даних операцій.
Сильні сторони (S) 1. Лідируючі позиції на банківському ринку. 2. Досвід роботи на ринку. 3. Висококваліфікований персонал. 4. Широкий асортимент запропонованих послуг. 5. Високий рівень банківського сервісу. 6. Широка мережа філій в Україні і за кордоном. 7. Наявність електронної пошти, зв'язок через Web-вузли. 8. Наявність в банку власного програмного забезпечення.	SO-стратегія 1. Розширення участі на ринку банківських послуг. 2. Залучення уваги клієнтів до послуг, що надаються банком. 3. Розширення послуг з використанням мережі Інтернет - доступ в банк з будь-якої точки світу. 4. Розширення масштабів роботи з приватними особами і корпоративними клієнтами. 5. Проведення інноваційних рішень в даній області	ST-стратегія 1. Утримати клієнтів від переходу до конкурента, проінформувавши їх про високу якість і прийнятну ціну нашої продукції. 2. Використання головних переваг по відношенню до конкурентів: досвід роботи і висока репутація. 3. Зниження ризикованості операцій шляхом використання в роботі обдирної інформаційної бази по клієнтах.

Продовження таблиці 2.2

Слабкі сторони (W)	WO-стратегія	WT-стратегія
1. Плинність кадрів на рядових посадах. 2. Низька зацікавленість рядових співробітників в розвитку банку. 3. Висока вартість залучених ресурсів для іпотечного кредитування і низька привабливість кредитування для населення із-за високої вартості кредитів. 4. Висока вартість інших деяких послуг, в порівнянні з конкурентами	1. Більш активна робота відділу маркетингу по інформованості потенційних клієнтів про послуги банку. 2. Зниження відсотків по кредиту за рахунок зниження вартості ресурсів. 3. Зниження вимог до операційно-касових працівників.	1. Раптовий вихід сильніших конкурентів на цільовий ринок. 2. Вдосконалення системи управління, її динамічності і гнучкості, зберігаючи при цьому можливість зниження ризиків за рахунок масштабних ресурсів. 3. Шляхом підвищення зарплати і поліпшення соціального забезпечення залучити професійних кадрів.

На підставі отриманих даних можемо побачити які є можливі варіанти використання сильних сторін і можливостей в розробці стратегії банку АТ «Кристалбанк», нейтралізуючі слабкі сторони та зовнішні загрози. Поле SO потребує стратегії підтримки та розвитку сильних сторін підприємства в напрямку реалізації шансів зовнішнього оточення; поле ST передбачає стратегію використання сильних сторін підприємства з метою пом'якшення загроз зовнішнього середовища; поле WO передбачає розробку стратегії подолання слабостей підприємства за рахунок можливостей зовнішнього середовища; поле WT передбачає розробку стратегії подолання загроз та усунення слабостей АТ «Кристалбанк».

Таким чином, АТ «Кристалбанк» має зберігати високий рівень довіри клієнтів, що є неабияким досягненням в умовах банківського ринку, на якому відбувалося закриття та банкрутство банків. Досягти цього можна завдяки стабільності фінансового стану банку, беззастережному виконанню всіх зобов'язань, підтримці з боку материнської компанії та потужному корпоративному іміджу АТ «Кристалбанк».

2.2. Діагностика фінансово-економічного стану банку

Аналіз фінансового стану банку АТ «Кристалбанк» заснований на вивченні факторів зміни досліджуваних показників і ризиків, порівняно цих показників із середніми по групі однорідних банків і на використанні системи показників його характеризують на основі фінансової звітності банку.

Метою оцінки фінансового стану АТ «Кристалбанк» є виявлення недоліків і проблем, чинників, що зумовили їх появу на ранніх стадіях. Вирішується задача отримання реальної картини поточного стану комерційного банку, а також варіанти розвитку подій на майбутні періоди при мінливих умовах зовнішнього середовища [37, с. 106].

Аналіз динаміки формування активів АТ «Кристалбанк» наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка формування активів АТ «Кристалбанк», тис.грн.

Показники	2019	2020	2021	2021 р. до 2019 р.	
				+/-	%
Грошові кошти та їх еквіваленти	27360	45894	49911	22551	82,42
Кредити та заборгованість банків	0	27118	25059	25059	100,00
Кредити та заборгованість клієнтів	50140	59544	55021	4881	9,73
Інвестиції в цінні папери	180081	152157	221661	41580	23,09
Інвестиції в асоційовані/асоційовані та дочірні компанії	30	155	30	0	0,00
Інвестиційна нерухомість	3340	3379	2933	-407	-12,19
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	184	2257	6660	6476	3519,57
Відстрочений податковим актив	1361	1244	1228	-133	-9,77
Гудвіл	0	1716	1748	1748	100,00
Основні засоби та нематеріальні активи	3793	4764	5894	2101	55,39
Інші активи	13003	11495	12348	-655	-5,04
Необоротні активи, утримувані для продажу, та активи групи вибуття	117	0	32	-85	-72,65
Усього	279409	309723	382525	103116	36,91

Аналіз показав, що загальна вартість активів банку у 2021 р. становила 382525 тис.грн., що на 103116 тис.грн., або на 36,91 % більше, ніж у 2019 р. В

динаміці відбулося найбільше збільшення за такими групами активів банку: інвестиції в цінні папери на 41580 тис.грн., або на 23,09 %, що становило 221661 тис.грн.; кредити та заборгованість клієнтів на 4881 тис.грн., або на 9,73 %, що становило 55021 тис.грн.; кредити та заборгованість банків на 25059 тис.грн., або на 100,00 %, що становило 25059 тис.грн.

Аналіз динаміки формування власного капіталу АТ «Кристалбанк» наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка формування власного капіталу АТ «Кристалбанк», тис.грн.

Показники	2019	2020	2021	2021 р. до 2019 р.	
				+/-	%
Статутний капітал	206060	206060	206060	0	0,00
Емісійні різниці	23	23	23	0	0,00
Інший додатковий капітал	-3303	-1274	-2937	366	-11,08
Резервні та інші фонди банку	6211	6850	8481	2270	36,55
Резерви переоцінки	687	614	689	2	0,29
Нерозподілений прибуток/ (непокритий збиток)	-190388	-169918	-171665	18723	-9,83
Неконтрольована частка	12174	12174	12174	0	0,00
Усього	31464	54529	52825	21361	67,89

Аналіз показав, що загальна вартість власного капіталу банку у 2021 р. становила 52825 тис.грн., що на 21361 тис.грн., або на 67,89 % більше, ніж у 2019 р. В динаміці відбулося найбільше збільшення за такими групами власного капіталу банку: неконтрольована частка на 121174 тис.грн.; резервні та інші фонди банку на 2270 тис.грн., або на 36,55 %, що становило 8481 тис.грн.; резерви переоцінки на 2 тис.грн., або на 0,29 %, що становило 689 тис.грн. Також, було зафіксовано непокритий збиток банку в сумі 171665 тис.грн.

Аналіз динаміки формування зобов'язань АТ «Кристалбанк» наведено у табл. 2.5.

Аналіз показав, що загальна вартість зобов'язань банку у 2021 р. становила 329700 тис.грн., що на 83116 тис.грн., або на 33,71 % більше, ніж у 2019 р. В динаміці відбулося найбільше збільшення за такими групами зобов'язань

банку: кошти клієнтів на 81653 тис.грн., або на 35,34 %, що становило 312708 тис.грн.; резерви за зобов'язаннями на 8950 тис.грн., або у 2,85 разів, що становило 12082 тис.грн.; інші зобов'язання на 660 тис.грн., або на 29,37 %, що становило 2907 тис.грн.

Таблиця 2.5

Динаміка формування зобов'язань АТ «Кристалбанк», тис.грн.

Показники	2019	2020	2021	2021 р. до 2019 р.	
				+/-	%
Кошти банків	10012	7922	2	-10010	-99,98
Кошти клієнтів	231055	240621	312708	81653	35,34
Боргові цінні папери, емітовані банком	2	0	0	-2	-100,00
Інші залучені кошти	0	1748	1855	1855	#ДЕЛ/0!
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	136	121	146	10	7,35
Резерви за зобов'язаннями	3132	3260	12082	8950	285,76
Інші зобов'язання	2247	1522	2907	660	29,37
Усього	246584	255194	329700	83116	33,71

Фінансовий результат діяльності комерційних банків є найважливішим показником, який характеризує ефективність його функціонування. Є декілька головних характеристик, які відображають сутність та зміст даного поняття: кінцевий підсумок господарської діяльності; результат різниці між доходами та витратами; результативність; рентабельність [37, с. 95].

Динаміка та структура формування доходів банку АТ «Кристалбанк» представлена у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка та структура формування доходів банку АТ «Кристалбанк»

Показники	2019		2020		2021		2021 р. до 2019 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	Пункт. в стр-рі
Процентні доходи	30754	59,97	33841	49,77	33563	51,70	2809	9,13	-8,27
Комісійні доходи	19590	38,20	24575	36,15	27649	42,59	8059	41,14	4,39
Результат від торгівельних операцій	-520	-1,01	7459	10,97	2620	4,04	3140	603,85	5,05

Продовження таблиці 2.6

Інші операційні доходи	1457	2,84	2113	3,11	1090	1,68	-367	-25,19	-1,16
Разом	51281	100,00	67988	100,00	64922	100,00	13641	26,60	x

Аналіз показав, що сукупні доходи банку АТ «Кристалбанк» у 2021 році склали 64922 тис.грн., що на 13641 тис.грн., або на 26,60 % більше, ніж у 2019 році. За аналізований період відбулося збільшення процентних доходів на 2809 тис.грн., або на 9,13 %, комісійних доходів на 8059 тис.грн., або на 41,14 %, доходів від торгівельних операцій на 3140 тис.грн., або на 603,85 %. Також, відбулося скорочення інших операційних доходів на 367 тис.грн., або на 25,19 %, що у 2021 р. становило 1090 тис.грн.

Динаміка та структура формування витрат банку АТ «Кристалбанк» представлена у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка та структура формування витрат банку АТ «Кристалбанк»

Показники	2019		2020		2021		2021 р. до 2019 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	Пункт. в стр-рі
Процентні витрати	14002	43,23	14174	40,07	11961	30,78	-2041	-14,58	-12,45
Комісійні витрати	4402	13,59	6386	18,05	8888	22,87	4486	101,91	9,28
Витрати зносу та амортизація	-11	-0,03	0	0,00	0	0,00	11	-100,00	0,03
Інші адміністративні та операційні витрати	13988	43,19	14815	41,88	18006	46,33	4018	28,72	3,15
Витрати на податок на прибуток	9	0,03	0	0,00	6	0,02	-3	-33,33	-0,01
Разом	32390	100,00	35375	100,00	38861	100,00	6471	19,98	x

Аналіз показав, що сукупні витрати банку АТ «Кристалбанк» у 2021 році склали 38861 тис.грн., що на 6471 тис.грн., або на 19,98 % більше, ніж у 2019 році. За аналізований період відбулося скорочення процентних витрат на 2041 тис.грн., або на 14,58 %. Водночас, відбулося зростання комісійних витрат на

4486 тис.грн., або на 101,91 %; інших адміністративних та операційних витрат на 408 тис.грн., або на 28,72 %.

Аналіз формування прибутку АТ «Кристалбанк» наведено на рис. 2.5.

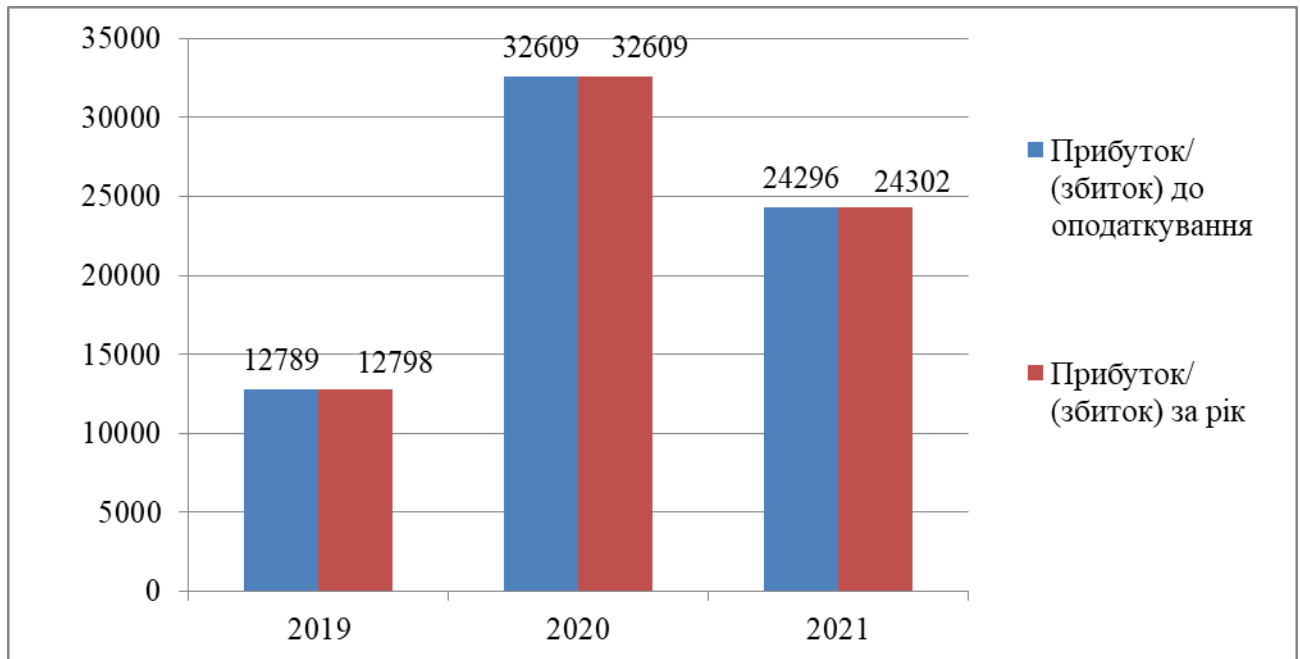

Рис. 2.5. Динаміка формування прибутку АТ «Кристалбанк», тис.грн.

Визначено, що за аналізований період відбулося значне збільшення фінансового результату до оподаткування банку на 11507 тис.грн., або на 89,98 %. Водночас, чистий прибуток за рік є великим та у 2021 році і склав 24302 тис.грн., що на 11504 тис.грн., або на 89,89 % більше рівня 2019 року. Таким чином, можна сказати, що банк АТ «Кристалбанк» за аналізований період практично не сплачував податок на прибуток.

Ліквідність комерційного банку - це можливість і здатність банку виконувати свої зобов'язання перед клієнтами, кредиторами, інвесторами, акціонерами та іншими контрагентами в аналізованих періодах [22, с.65].

Аналіз ліквідності АТ «Кристалбанк» представлено у табл. 2.8.

Результати проведеного аналізу засвідчили, що АТ «Кристалбанк» відрізняється достатньо високими значеннями показників ліквідності. Так, коефіцієнт миттєвої ліквідності при нормативному значенні не менше 20 %, у 2021 році становив 0,24, тобто практично на рівні вище критичного значення.

Таблиця 2.8

Динаміка показників ліквідності банку АТ «Кристалбанк»

Показники	2019	2020	2021	2021 р. до 2019 р.	
				+/-	%
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,11	0,29	0,24	0,13	111,24
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	1,13	1,21	1,16	0,03	2,89
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	0,11	0,16	0,14	0,04	33,68
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	0,93	0,94	0,92	-0,02	-1,98
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів	0,21	0,35	0,26	0,05	23,12
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	0,13	0,20	0,17	0,04	33,97

Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку становив у 2021 році 1,16 при нормативному значенні не менше 100 %.

Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів у 2019 році мав значення 0,11 а у 2021 році 0,14. Водночас, ці значення є нижчими від нормативного на рівні не менше 20 %. Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань при нормативному значенні близько 70-80 %, у 2021 році становив 0,92, тобто вище критичного значення.

Фінансова стійкість банку АТ «Кристалбанк» - це визначальна умова його існування та активної роботи. Вона створюється під впливом об'єктивних та суб'єктивних чинників і оцінюється за допомогою як окремих індикаторів, так і зведених комплексних показників, що покладено в основі рейтингових оцінок діяльності банків [22, с.59].

Аналіз фінансової стійкості банку АТ «Кристалбанк» представлено у табл. 2.9.

Дані показують, що коефіцієнт надійності (співвідношення між банківським капіталом та позиковими коштами при мінімально допустимому значенні не менше 5,0%) збільшився, досягнувши з 13 % у 2019 році і до 16 % станом на 2021 рік.

Таблиця 2.9

Динаміка показників фінансової стійкості банку АТ «Кристалбанк»

Показники	2019	2020	2021	2021 р. до 2019 р.	
				+/-	%
Коефіцієнт надійності	0,13	0,21	0,16	0,03	25,57
Коефіцієнт «фінансового важеля»	7,84	4,68	6,24	-1,60	-20,36
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	0,11	0,18	0,14	0,02	22,04
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	0,12	0,09	0,11	-0,01	-7,44
Коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом	-0,07	-0,07	-0,09	-0,02	30,37
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	1,35	1,50	1,86	0,51	37,58

Таким чином, банк має високу безпеку власного капіталу і, отже, високу надійність, тобто вона досягла рівня, на якому це не залежить від елементів у залученні грошей на вільному грошовому ринку, тому що у нього достатньо його дешевших, які можна розмістити в позики суб'єкти господарювання та інвестиції.

Коефіцієнт участі в капіталі у формуванні активів незначно збільшився за аналізований період з 0,11 до 0,14 з оптимальним значенням не менше 10 % і підтверджує вищезгадану тенденцію його високої ролі.

Дані аналізу також свідчать про скорочення захисту власного капіталу за рахунок зменшення його інвестицій у основні засоби та нематеріальні активи також у власні капіталізовані активи. Це підтверджується зменшенням відповідного коефіцієнта з 0,12 до 0,11.

Щодо коефіцієнта мультиплікатора капіталу, який характеризує ступінь покриття активів акціонерним капіталом, то в оптимальному співвідношенні 12,0-15,0 разів у 2019 році він становив 1,35, а у 2021 році – 18,6 пункти.

Ділову активність банку рекомендується визначати шляхом аналізу взаємозв'язку між оцінкою ресурсного потенціалу (зобов'язань) банку та його використанням як у цілому в його активах, так і окремих його вкладень в інвестиції, у його кредитний портфель, в логістику [15, с.64].

Аналіз ділової активності банку АТ «Кристалбанк» представлено у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Динаміка показників ділової активності банку АТ «Кристалбанк»

Показники	2019	2020	2021	2021 р. до 2019 р.	
				+/-	%
Коефіцієнт рівня дохідних активів	0,83	0,77	0,79	-0,04	-4,73
Коефіцієнт кредитної активності	0,18	0,28	0,21	0,03	16,09
Коефіцієнт інвестиційної активності	0,65	0,49	0,58	-0,07	-10,53
Коефіцієнт рівня кредитно-інвестиційного портфеля в загальних активах	0,83	0,77	0,79	-0,04	-4,73
Коефіцієнт рівня залучення ресурсів	0,89	0,82	0,86	-0,02	-2,81
Коефіцієнт рівня міжбанківських кредитів у зобов'язаннях	0,04	0,03	0,00	-0,04	-99,99
Коефіцієнт оборотності активів банку	0,18	0,22	0,17	-0,01	-7,98
Тривалість одного обороту активів у днях	1979,05	1662,78	2150,61	171,56	8,67
Коефіцієнт оборотності акціонерного капіталу банку	0,25	0,33	0,32	0,07	26,60
Тривалість одного обороту акціонерного капіталу у днях	1466,66	1106,25	1158,50	-308,17	-21,01
Коефіцієнт оборотності оборотних активів банку	0,19	0,22	0,17	-0,01	-7,81
Тривалість одного обороту оборотних активів у днях	1952,05	1637,20	2117,47	165,42	8,47

Результати проведеного аналізу засвідчують певне скорочення ділової активності банку. Зокрема, коефіцієнт рівня дохідних активів банку у 2019-2021 роках мав значення 0,83-0,79. Коефіцієнт кредитної активності банку у 2019 році мав значення 0,18, а у 2021 році відбулося його зростання на 0,03 пунктів, до 0,21. У цілому рівень ділової активності щодо залучення ресурсів зі сторони характеризує коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів, який, як свідчать дані табл., має тенденцію до скорочення: у 2019 р. він становив 0,89, а 2021 р. – 0,86. Рівень даних показників достатньо високий (оптимальне значення 0,70). Установлена тенденція підтверджується низьким рівнем показника (коефіцієнта) активності залучення міжбанківських кредитів

на вказані дати відповідно 0,04 і 0,00. Про негативні зрушення у зростанні ділової активності банку засвідчують значення окремих показників ооборотності активів АТ «Кристалбанк». Так, зокрема відбулося зростання тривалості одного обороту активів на 171,56 днів, а тривалості одного обороту оборотних активів – на 165,42 днів.

Аналіз ефективності діяльності АТ «Кристалбанк» представлений у табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Динаміка показників ефективності діяльності банку АТ «Кристалбанк»

Показники	2019	2020	2021	2021 р. до 2019 р., +/-
Загальний рівень рентабельності за доходом, %	24,96	47,96	37,43	12,48
Коефіцієнт окупності витрат доходами	1,58	1,92	1,67	0,09
Чиста процентна маржа, %	6,02	6,35	5,65	-0,38
Рівень дохідності активів від іншої операційної діяльності, %	0,52	0,68	0,28	-0,24
Продуктивність праці за доходом, тис.грн.	2,15	2,94	2,89	0,74
Рентабельність активів, %	4,60	10,53	6,35	1,75
Рентабельність дохідних активів, %	5,56	13,65	8,05	2,49
Рентабельність власного капіталу, %	40,68	59,80	46,00	5,33
Рентабельність акціонерного капіталу, %	6,21	15,83	11,79	5,58
Рентабельність діяльності за витратами, %	39,51	92,18	62,54	23,02
Продуктивність праці за прибутком, тис.грн.	0,54	1,41	1,08	0,54

Таким чином, загальний рівень рентабельності доходу, показуючи суму чистого прибутку на 1 гривню доходу (він досяг рівня 24,96 коп. у 2019 р. та 37,43 коп. у 2021 р.), водночас характеризує, що структура доходу забезпечує тенденцію до збільшення прибутку. Рентабельність власного капіталу, як і статутного фонду, відображає діяльність банку з позиції ефективності управління щодо розміщення активів, тобто їх здатності приносити дохід. Дані табл. свідчать, що вона у 2021 році зросла на 5,33 пункти і склала 46,00 %.

В цілому, за результатами проведеного аналізу можна стверджувати, що фінансовий стан банку є стабільним. Банк характеризується високим значенням чистого прибутку від фінансової діяльності. АТ «Кристалбанк» має значний запас ліквідності майна та фінансової стабільності.

2.3. Сучасний стан процесу оцінки вартості банку

У межах дохідного підходу найбільш часто використовуються два методи оцінки вартості АТ «Кристалбанк»: метод дисконтованих грошових потоків і метод капіталізації прибутку.

Метод дисконтованих грошових потоків (DCF, ДДП) є ключовим методом оцінки бізнесу АТ «Кристалбанк», так як він найбільшою мірою реалізує основну передумову оцінки і найбільш теоретично обґрунтований. Відповідно до методу DCF, при визначенні вартості АТ «Кристалбанк» потрібно вирішити два завдання: проаналізувати і спрогнозувати майбутні потоки грошових доходів з точки зору їх структури, величини, часу і частоти надходжень і визначити для них ставку дисконтування.

Процес оцінки вартості АТ «Кристалбанк» методом DCF включає наступні основні етапи [11, с. 156]:

1. Вибір моделі грошового потоку.
2. Визначення тривалості прогностного періоду.
3. Ретроспективний аналіз фінансових результатів діяльності оцінюваного об'єкта за ряд попередніх років та прогноз зміни грошового потоку на майбутнє.
4. Визначення ставки дисконтування.
5. Розрахунок поточних вартостей грошових потоків у прогностний період.
6. Визначення вартості бізнесу в постпрогностний період.
7. Попередній розрахунок вартості бізнесу.
8. Внесення підсумкових поправок.
9. Визначення остаточної ринкової вартості об'єкта.

Зупинимося докладніше на кожному етапі.

При оцінці бізнесу можна застосовувати одну з двох моделей грошового потоку (CF): CF для власного капіталу і CF для всього інвестованого капіталу. Існують два основні методи розрахунку величини грошового потоку: прямий і непрямий.

Прямий метод заснований на аналізі руху грошових коштів за статтями надходжень і витрат, тобто по бухгалтерських рахунках.

Непрямий метод аналізує рух грошових коштів за напрямками діяльності (CF від основної діяльності (1), CF від інвестиційної діяльності (2), CF від фінансової діяльності (3)).

Відповідно до цього методу, CF для власного капіталу АТ «Кристалбанк» розраховують таким чином [7, с. 14]:

(1): Чистий прибуток + Амортизація $\pm$ Зменшення (збільшення) дебіторської заборгованості $\pm$ Зменшення (збільшення) виробничих запасів $\pm$ Збільшення (зменшення) кредиторської заборгованості;

(2): - Приріст основних засобів - Приріст капітального будівництва + Прибуток від продажу основних засобів і капітальних вкладень;

(3): $\pm$ Зменшення (збільшення) довгострокової заборгованості $\pm$ Зменшення (збільшення) короткострокової заборгованості.

При розрахунку CF для всього інвестованого капіталу відмінність полягає в тому, що в цьому випадку умовно годі й розрізняти власний і позиковий капітал, і вважати сукупний CF, тільки при цьому розрахунок починати не з чистого прибутку, а з прибутку до сплати податків і відсотків. Крім того, оскільки в даній моделі умовно не розрізняє власний і позиковий капітал, зміна довгострокової заборгованості при розрахунку CF не враховується.

2. Оскільки, відповідно до методу DCF, вартість АТ «Кристалбанк» ґрунтується на майбутніх грошових потоках, завданням оцінки є розробка прогнозу грошового потоку на який-небудь майбутній часовий період, починаючи з поточного року. В якості прогнозного береться період, триває до тих пір, поки темпи зростання АТ «Кристалбанк» не стабілізуються (передбачається, що в постпрогнозний період повинні мати місце стабільні довгострокові темпи зростання або нескінченний потік доходів). В українських умовах тривалість прогнозного періоду, як правило, не перевищує 3-5 років.

3. Аналіз фінансових результатів діяльності АТ «Кристалбанк» передбачає наступні етапи [1, с. 95]:

- аналіз і прогноз валової виручки від надання банківських послуг;
- аналіз і прогноз витрат;
- аналіз і прогноз інвестицій.

4. Для розрахунку ставки дисконтування зазвичай застосовують такі методи [28, с. 27]:

- для грошового потоку для власного капіталу: модель оцінки капітальних активів, модель кумулятивної побудови;
- для грошового потоку для всього інвестованого капіталу: модель середньозваженої вартості капіталу.

На основі моделі оцінки капітальних активів (CAPM) ставку дисконтування можна розрахувати наступним чином:

$$R = R_f + \beta \times (R_m - R_f) + S_1 + S_2 + C \quad (2.1)$$

де R - очікувана інвестором ставка доходу; R_f - безризикова ставка доходу; β - коефіцієнт бета (міра систематичного ризику, який викликається макроекономічними факторами); R_m - середньоринкова ставка доходу. Часто ця модель доповнюється ще трьома елементами: S_1 ; S_2 – премія для малих банків і за ризик, характерний для окремого банку відповідно (за сформованим інвестиційним звичаєм ці поправки призначаються експертно в інтервалі до 5/6 від безризикової ставки); C – крайній ризик (характерний для іноземних інвесторів), який зазвичай оцінюють експертним шляхом. Зокрема, для України ризик країни приймається рівним 7-10 %.

Згідно моделі кумулятивної побудови ставка дисконтування дорівнює:

$$R = R_f + \sum_{j=1}^J g_j + S_1 + S_2 + C \quad (2.2)$$

де j , J - безліч враховуваних по відношенню до даного бізнесу факторів ризику; g_j - премія за окремий ризик за фактором з номером j .

Відмінність від моделі оцінки капітальних активів полягає в тому, що в її структурі враховуються не систематичні ризики, викликані макроекономічними факторами, а несистематичні, що відносяться саме до даного бізнесу.

Згідно з методом середньозваженої вартості капіталу (WACC) ставка дисконтування дорівнює:

$$R = d_{CK} \times R_{CK} + d_{ЗК} \times R_{КР} (1 - h) \quad (2.3)$$

де d_{CK} – частка власного капіталу банку;

R_{CK} – ставка дисконту для власного капіталу, визначеного за методом оцінки капітальних активів або за методом кумулятивної побудови;

$d_{ЗК}$ – частка позикового капіталу;

$R_{КР}$ – процентна ставка за укладеними або наміченим кредитними угодами;

h – ставка податку на прибуток [13, с. 30].

5. Грошові потоки, розраховані для кожного року прогнозного періоду, наводяться до поточного з використанням визначеної на попередньому етапі ставки дисконтування.

6. Згідно з методом DCF, крім поточних вартостей грошових потоків у прогнозний період, необхідно визначити вартість бізнесу АТ «Кристалбанк» в постпрогнозний період, а саме - на початок постпрогнозного періоду (так звану залишкову вартість).

Залежно від перспектив розвитку АТ «Кристалбанк» в постпрогнозний період використовують той чи інший спосіб розрахунку постпрогнозної вартості [19, с. 16]:

- метод розрахунку за ліквідаційною вартістю (якщо очікується банкрутство банку, використовується ліквідаційна вартість активів на кінець прогнозного періоду);

- метод розрахунку за вартістю чистих активів (використовується очікувана залишкова вартість активів на кінець прогнозного періоду);

- модель Гордона (використовується у випадку, якщо очікується, що і в постпрогнозний період об'єкт як раніше буде приносити прибуток).

Розрахунок здійснюється за формулою:

$$V_{(n+1)} = \frac{CF_{(n+1)}}{R - g} \quad (2.4)$$

де $V_{(n+1)}$ - вартість в постпрогнозний період; $CF_{(n+1)}$ - грошовий потік доходів за перший рік постпрогнозного періоду; R - ставка дисконтування; g - довгострокові темпи зростання грошового потоку.

7. Попередній розрахунок величини вартості бізнесу за методом DCF складається з двох складових: визначення поточної вартості грошових потоків протягом прогнозного періоду і поточного значення вартості в постпрогнозний період:

$$PV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+R)^t} + \frac{FV_{(n+1)}}{(1+R)^n} \quad (2.5)$$

8. Для отримання остаточної величини ринкової вартості АТ «Кристалбанк» необхідно внести підсумкові поправки. Серед них найбільш важливими є дві: поправка на величину вартості нефункціонуючих активів і на зміну величини власного оборотного капіталу.

9. Виводиться остаточна величина ринкової вартості АТ «Кристалбанк» з урахуванням внесення підсумкових поправок.

З використанням наведених методичних підходів розрахуємо прогнозну вартість АТ «Кристалбанк» методом дисконтування грошових потоків, маючи такі дані [23, с. 34].

Прогнозний період становить три роки. Ставка доходу за державними облігаціями - 11%; середньоринкова ставка доходу – 16 %; коефіцієнт бета для оцінюваного банку АТ «Кристалбанк» - 1,2. У постпрогнозному періоді передбачається, що об'єкт як і раніше буде приносити прибуток, очікувані довгострокові темпи зростання прибутку – 2 %. Виходячи з ретроспективних даних, прогнозовані по банку АТ «Кристалбанк» грошові потоки наступні:

- 1-й рік - 20000 тис.грн.;
- 2-й рік - 25000 тис.грн.;
- 3-й рік - 28000 тис.грн.;
- 4-й рік - 30000 тис.грн.

1. Розрахуємо ставку дисконтування за моделлю CAPM:

$$R = 11 + 1,2 \times (16-11) = 17 \%$$

2. Розрахуємо поточну вартість грошових потоків АТ «Кристалбанк» на три прогнозних роки:

$$PV_{CF1} = 20000 \times \left(\frac{1}{(1 + 0,17)} \right) = 20000 \times 0,855 = 17100 \text{ тис.грн.}$$

$$PV_{CF2} = 25000 \times \left(\frac{1}{(1 + 0,17)^2} \right) = 25000 \times 0,731 = 18275 \text{ тис.грн.}$$

$$PV_{CF3} = 28000 \times \left(\frac{1}{(1 + 0,17)^3} \right) = 28000 \times 0,624 = 17472 \text{ тис.грн.}$$

3. За моделлю Гордона розрахуємо вартість бізнесу АТ «Кристалбанк» в постпрогнозний період:

$$\frac{CF4}{(17\% - 2\%)} = \frac{30000}{0,15} = 200000 \text{ тис.грн.}$$

4. Розрахуємо поточну вартість бізнесу АТ «Кристалбанк» в постпрогнозний період:

$$200000 \times 0,624 = 124800 \text{ тис.грн.}$$

5. Знаходимо вартість бізнесу АТ «Кристалбанк» як суму поточних вартостей всіх майбутніх грошових потоків і вартості бізнесу в постпрогнозний період:

$$17100 + 18275 + 17470 + 124800 = 177640 \text{ тис.грн.}$$

Таким чином, за результатами проведеного оцінювання вартості бізнесу за дохідним підходом з використанням методу дисконтування грошових потоків можна стверджувати, що вартість банку АТ «Кристалбанк» становитиме 177647 тис.грн. у постпрогнозний період.

Згідно з витратним підходом вартість банку розраховується як сума вартостей усіх активів (основних засобів, запасів, вимог, нематеріальних активів тощо), що складають цілісний майновий комплекс, за мінусом зобов'язань. Основним джерелом інформації за даного підходу є баланс АТ «Кристалбанк» [35, с. 111].

В контексті використання витратного підходу вважаємо за доцільне застосувати метод «чистої балансової вартості» АТ «Кристалбанк». Спосіб її визначення вважається найпростішим з усіх, включених у витратний підхід до оцінки бізнесу. Для встановлення чистої балансової вартості звеличини валюти віднімаються всі зобов'язання (коротко- або довгострокові). В результаті вийде вартість в грошовому вираженні власного капіталу фірми або її активів. До переваг цього способу можна віднести:

1. Використання достовірної інформації тільки про дійсних активах, які знаходяться у власності банку. Цей метод виключає абстрактність, яка властива іншим способам.

2. В ринкових умовах метод володіє найповнішою базою даних.

При цьому у способу є кілька негативних рис [35, с. 78]:

1. Неможливо враховувати ефективність діяльності банку і перспективи його розвитку.

2. До уваги не береться ситуація на ринку в плані співвідношення пропозиції і попиту на аналогічні банки.

В рамках використання витратного підходу щодо оцінки вартості банку, передусім, необхідно провести дослідження майнового стану АТ «Кристалбанк».

Для оцінки загальної вартості капіталу АТ «Кристалбанк» за витратним (майновим) методом необхідно визначити достатність капіталу для покриття банківських ризиків та здійснити оцінку структури капіталу, яка визначає якісний склад балансового капіталу.

Аналіз загальної вартості капіталу АТ «Кристалбанк» за витратним (майновим) підходом представлено в табл. 2.12.

Аналіз показав, що АТ «Кристалбанк» характеризується нестабільністю майнового стану. Коефіцієнт надійності характеризує здатність банку покривати зобов'язання своїм власним капіталом. У 2019-2021 роках значення цього показника коливалось в межах 0,13-0,21 і засвідчує здатність такого покриття лише на 13-21 %.

Таблиця 2.12

Аналіз загальної вартості капіталу АТ «Кристалбанк» за витратним
(майновим) підходом

Показники	2019	2020	2021	2021 р. до 2019 р.	
				+/-	%
Власний капітал, тис.грн.	31464	54529	52825	21361	67,89
Акціонерний капітал, тис.грн.	206060	206060	206060	0	0,00
Залучені кошти, тис.грн.	246584	255194	329700	83116	33,71
Активи загальні, тис.грн.	278048	309723	382525	104477	37,58
Активи доходні, тис.грн.	230221	238819	301741	71520	31,07
Активи недоходні, тис.грн.	47827	70904	80784	32957	68,91
Активи капіталізовані, тис.грн.	3793	4764	5894	2101	55,39
Коефіцієнт надійності	0,13	0,21	0,16	0,03	25,57
Коефіцієнт фінансового важеля	7,84	4,68	6,24	-1,60	-20,36
Коефіцієнт достатності капіталу	0,11	0,18	0,14	0,02	22,04
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	0,12	0,09	0,11	-0,01	-7,44
Коефіцієнт захищеності доходних активів власним капіталом	-0,07	-0,07	-0,09	-0,02	30,37
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	1,35	1,50	1,86	0,51	37,58

Коефіцієнт достатності капіталу засвідчує спроможність банку фінансувати активи за рахунок власного капіталу. Значення цього показника у 2021 році становить 0,14, що говорить про те, що активи можуть бути профінансовані лише на 14 %.

Важливим показником фінансової стійкості є коефіцієнт мультиплікатора капіталу банку, який визначає, яка кількість активів припадає на 1грн. акціонерного капіталу банку. У 2021 році значення цього показника зросло на 0,51 пункт, що слід вважати позитивним зрушенням.

В цілому, за результатами проведеного дослідження можна визначити загальну вартість банківської установи АТ «Кристалбанк» на рівні його власного капіталу на кінець 2021 року, а саме в розмірі 52825 тис.грн.

Для визначення ринкової вартості капіталу проведемо розрахунок на прикладі банку АТ «Кристалбанк», який є банком національного масштабу, має регіональні представництва та безбалансові відділення. Крім того, даний приклад оцінювання банківських активів призначений виключно для

ілюстрування техніки проведення оціночних розрахунків для визначення ціни пропонування. Під час розрахунків нами були зроблено припущення про відсутність спекулятивного заниження цін на ринку банківських активів, а покупець та продавець при визначенні вартості банківського капіталу діють розсудливо, зі знанням справи, без примусу, попередньо здійснивши адекватний маркетинг світових ринків фінансових активів [25, с.376].

Основні фінансові показники комерційного банку АТ «Кристалбанк», необхідні для визначення ринкової вартості за порівняльним підходом становлять: власний капітал – 52825 тис, грн.; чистий прибуток за фінансовий рік – 24302 тис. грн.

Для розрахунку ринкової вартості за допомогою мультиплікаторів по компаніям-аналогам доцільно проаналізувати котирування банків з аналогічними фінансовими характеристиками [39, с.75].

Склад вибірки об'єктів-аналогів для оцінювання вартості АТ «Кристалбанк» за порівняльним підходом представлено в табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Склад вибірки об'єктів-аналогів для оцінювання вартості АТ «Кристалбанк»
за порівняльним підходом

Країна	Назва банку
Україна	Public Joint Stock Company Raiffeisen Bank Aval
	Public Joint Stock Company Ukrsotsbank
Центральна та Східна Європа	OTP Bank Pic.
	Komercni Banka AS
	Erste Group Bank AG
	Powszechna Kasa Oszczednosci Bank Polski
Європа	Banco Santander, S.A.
	BNP Paribas SA
	Commerzbank AG
	Raiffeisen Bank International AG
	UniCredit S.p.A.
	Intesa Sanpaolo S.p.A.
Туреччина	Akbank T.A.S.
	Turkive Garanti Bankasi AS
	Yapi Ve Kredi Bankasi AS
Латинська Америка	Banco Bradesco S.A.
	Banco de Chile
	Banco do Brasil S.A.
	Bancolombia S.A.

Продовження таблиці 2.13

	Itau Unibanco Holding S.A.
	Grupo Financiero Banorte, S.A.B. de C.V.
Китай	Bank of China Limited
	China Merchants Bank Co, Ltd.
	Industrial and Commercial Bank of China Limited
Індія	State Bank of India
	ICIC) Bank Ltd:
США	Bank of America Corporation
	JPMorgan Chase & Co.
Великобританія	Barclays 'PCS'
	HSBC Holdings plc

В нашому розумінні, з ціллю більш деталізованого прикладу, було б доцільно використати в якості аналогів банки, які зареєстровано в різних географічних містах світу та проаналізувати відмінність мультиплікаторів, зробивши відповідний аналіз.

Наступним кроком наших розрахунків було б доречно представити фінансові показники банків-аналогів. У наступній таблиці (табл. 2.14) наведено ринкову капіталізацію, чистий прибуток та показник доходності на власний капітал (ROE). Далі проведемо визначення мультиплікаторів, які в подальшому будуть використані для оцінювання вартості капіталу банку АТ «Кристалбанк».

Таблиця 2.14

Фінансові показники банків-аналогів

Країна	Назва банку	Ринкова капіталізація, тис. дол. США	Власний капітал, тис. дол. США	Чистий прибуток, тис. дол. США	Доходність на власний капітал (ROE), %
Україна	Public Joint Stock Company Raiffeisen Bank Aval	288	811	3	–
	Public Joint Stock Company Ukrsotsbank	208	850	49	5,89
Централь-на та Східна Європа	OTP Bank Pic.	5 054	5 856	313	4,93
	Komercni Banka AS	7 903	4 172	552	5,73
	Erste Group Bank AG	10 867	19 721	1 093	6,55
	Powszechna Kasa Oszczednosci Bank Polski	13 882	6 651	1 194	16,7
Європа	Banco Santander, S.A.	78 654	107 644	2 379	333
	BNP Paribas SA	70 360	111 239	8 738	–
	Commerzbank AG	10 725	32 222	1 333	4,38
	Raiffeisen Bank International AG	8211	14 207	1 367	10,3

Продовження таблиці 2.14

	UniCredit S.o.A.	27 307	71 189	1 967	3,11
	Intesa Sanpaolo S.C.A.	27 291	62 044	(10 828)	-15,4
Туреччина	Akbank T.A.S.	19 432	9 673	1 408	13,1
	Turkiye Garanti Bankasi	20 591	9 597	1 943	18,3
	Yapi Ve Kredi Bankasi AS	12 064	6 838	1 233	7,7
Латинська Америка	Banco Bradesco S.A.	62 022	31 800	5 486	18,5
	Banco de Chile	13 408	3 345	902	24,2
	Banco do Brasil S.A.	30 717	31 348	5 518	18,8
	Bancolombia S.A.	13 837	4 677	965	17,7
	Itau Unibanco Holding S.A.	67 678	40 427	6 580	19,5
	Grupo Financiero Banorte, S.A.B. de C.V.	14 110	5 529	807	14,5
Китай	Bank of China Limited	122 563	119 905	21 341	18,1
	China Merchants Bank Co., Ltd.	37 483	26 175	6 765	24,7
	Industrial and Commercial Bank of China Limited	224482	151 937	36 585	23,3
Індія	State Bank of India	28 598	21 602	3 559	18,1
	ICICI Bank Ltd.	24 175	12 319	1 502	13,3
США	Bank of America Corporation	112 685	230 101	5 447	2,32
	JPMorgan Chase & Co.	157 644	183 573	19 320	10,1
Великобританія	Barclays PLC	49 254	101 480	52	—
	HSBC Holdings pic	189 783	166 093	13 296	8,44

З використанням наведених в табл. 2.14 основних фінансових показників діяльності банків-аналогів необхідно визначити мультиплікатори, які будуть основою для оцінювання ринкової вартості АТ «Кристалбанк».

Мультиплікатори банків-аналогів представлено в табл. 2.15.

Таблица 2.15

Мультиплікатори банків-аналогів

Країна	Назва банку	Ринкова капіталізація/ Власний капітал	Ринкова капіталізація/ Чистий прибуток
Україна	Public Joint Stock Company Raiffeisen Bank Aval	0,36	3,23
	Public Joint Stock Company Ukrasotsbank	0,24	4,26
Центральна та Східна Європа	OTP Bank Pic.	0,86	16,13
	Komercni Banka AS	1,89	11,59
	Erste Group Bank AG	0,55	9,94
	Powszechna Kasa Oszczednosci Bank Polski	2,09	11,63
Європа	Banco Santander, S.A.	0,73	33,07
	BNP Paribas SA	0,63	8,05
	Commerzbank AG	0,33	8,04

Продовження таблиці 2.15

	Raiffeisen Bank International AG	0,58	6,01
	UniCredit S.p.A.	0,38	13,88
	Intesa Sanpaolo S.p.A.	0,44	-2,52
Туреччина	Akbank T.A.S.	2,01	13,80
	Turkiye Garanti Bankasi AS	2,15	8,49
	Yapi Ve Kredi Bankasi AS	1,76	9,79
Латинська Америка	Banco Bradesco S.A.	1,95	11,31
	Banco de Chile	4,01	14,86
	Banco do Brasil S.A.	0,98	57,57
	Bancolombia S.A.	2,96	14,33
	Itau Unibanco Holding S.A.	1,67	-10,29
	Grupo Financiero Banorte, S.A.B. de C.V.	2,55	17,48
Китай	Bank of China Limited	1,02	5,74
	China Merchants Bank Co., Ltd.	1,43	5,54
	Industrial and Commercial Bank of China Limited	1,48	6,14
Індія	State Bank of India	1,32	8,04
	ICICI Bank Ltd.	1,96	16,10
США	Bank of America Corporation	0,49	20,69
	JPMorgan Chase & Co.	0,86	8,16
Великобританія	Barclays PLC	0,49	–
	H&BC Holdings pic	1,14	14,27
Середнє значення		1,26	10,02
Медіанне значення		1,02	9,79

Отримавши медіанні значення мультиплікаторів - Ринкова капіталізація/Власний капітал = 1,02 та Ринкова капіталізація/Чистий прибуток = 9,79, можемо визначити ринкову вартість банку АТ «Кристалбанк».

1. Ринкова вартість банку АТ «Кристалбанк» на базі мультиплікатора Ринкова капіталізація/Власний капітал становить:

$$52825 \text{ тис.грн.} \times 1,02 = 53882 \text{ тис.грн.}$$

2. Ринкова вартість банку АТ «Кристалбанк» на базі мультиплікатора Ринкова капіталізація/Чистий прибуток становить:

$$24302 \text{ тис.грн.} \times 9,79 = 237916 \text{ тис.грн.}$$

Доцільно провести усереднення значення ринкової вартості, що було отримано внаслідок калькуляції в рамках порівняльного підходу за допомогою мультиплікаторів по банках-аналогах:

$$\frac{(53882 \text{ тис.грн.} + 237916 \text{ тис.грн.})}{2} = 145899 \text{ тис.грн.}$$

Отже, нами на прикладі банку АТ «Кристалбанк» здійснена оцінка його ринкової вартості із застосуванням наведеного методологічного інструментарію. За результатами проведеного оцінювання ринкової вартості капіталу за порівняльним підходом встановлено, що загальна вартість банку АТ «Кристалбанк» становитиме 145899 тис.грн.

Узагальнення результатів проведених досліджень щодо оцінки вартості банку за різними підходами представлено на рис. 2.6.

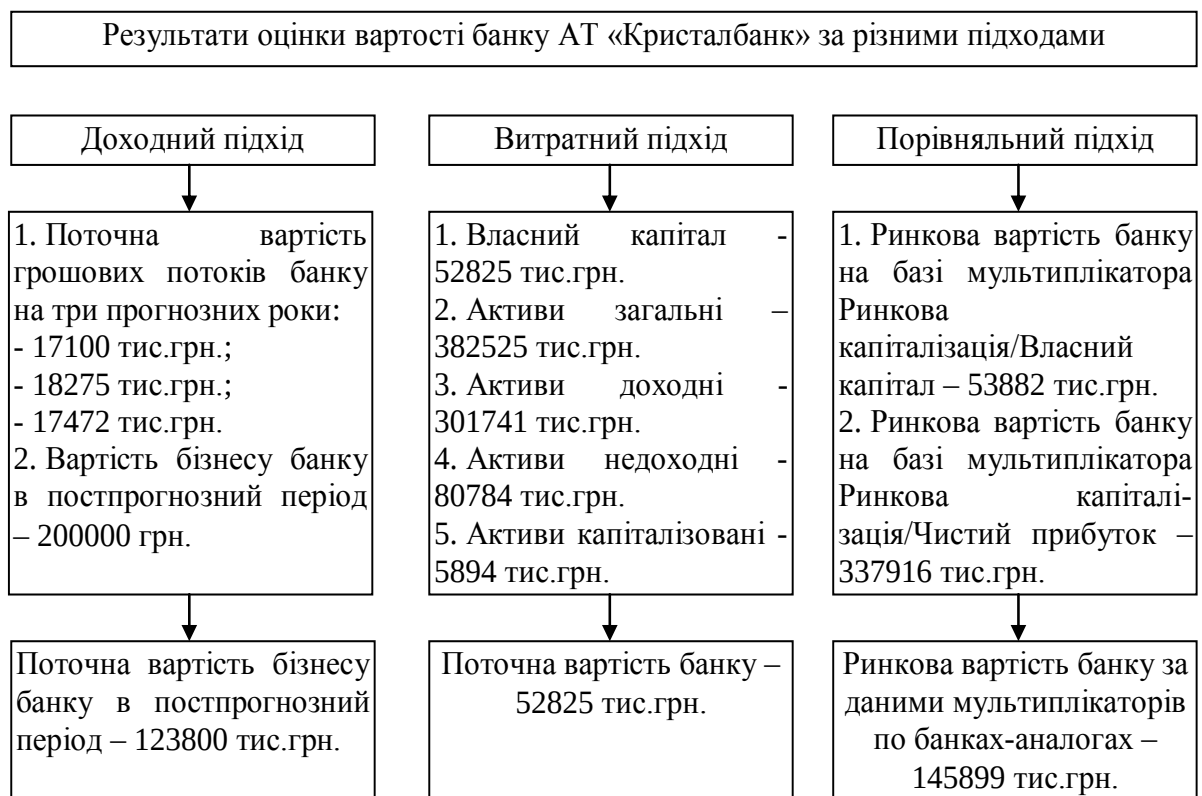

Рис. 2.6. Результати оцінки вартості банку АТ «Кристалбанк» за різними підходами

Результати оцінки вартості банку АТ «Кристалбанк» за різними підходами відрізняються, що обумовлено різними цілями та методичним інструментарієм діагностики. В цілому керівництву АТ «Кристалбанк» необхідно звернути увагу на низьку активність щодо формування ліквідності майна, що підвищує ризик непогашення зобов'язань належним йому майном.

2.4. Напрями удосконалення методики оцінки та резерви підвищення вартості банку

У сучасних умовах ринкових відносин оцінка вартості банків стає інструментом корпоративного управління. Практика свідчить, що значна кількість банків як основну стратегію обирає підвищення вартості власного бізнесу. Актуалізація завдань управління вартістю банку АТ «Кристалбанк» передбачає удосконалення оціночної методології.

Проведені дослідження засвідчили, що загальновідомі три основні (традиційні) підходи до оцінки вартості банку: витратний, дохідний і порівняльний. Зміст кожного з них детально розкривається в міжнародних та національних стандартах оцінки [40, с. 156].

Детальний аналіз методичних підходів до оцінки в контексті використання синтетичних моделей для визначення вартості бізнесу АТ «Кристалбанк» дав можливість автору узагальнити недоліки та основні напрями розвитку в даному напрямі (рис. 2.7).

Враховуючи результати проведеного дослідження вважаємо, що одним з найбільш перспективних інструментів оцінки вартості АТ «Кристалбанк» слід вважати модель Блека-Шоулза. Оцінюванню підлягає 100 % звичайних акцій АТ «Кристалбанк». Всі розрахунки для визначення вартості об'єкта оцінювання виконано на 01.01.2022 року.

Синтетична модель Блека-Шоулза є важливим інструментом оцінювання опціонів у сучасних умовах. За цією моделлю вартість банку АТ «Кристалбанк» (P) розглядається як вартість колл-опціону, яка складається з активів та зобов'язань банку та обчислюється за формулою [54]:

$$P = S \times N(d_1) - X \times e^{-r_t t} \times N(d_2) \quad (2.6)$$

де S – ринкова вартість активів; X – вартість зобов'язань; r_t – безризикова відсоткова ставка за період t ; t – дюрація боргу; $N(d_1)$, $N(d_2)$ – кумулятивні стандартні нормальні (або гауссовські) щільності розподілу ймовірності;

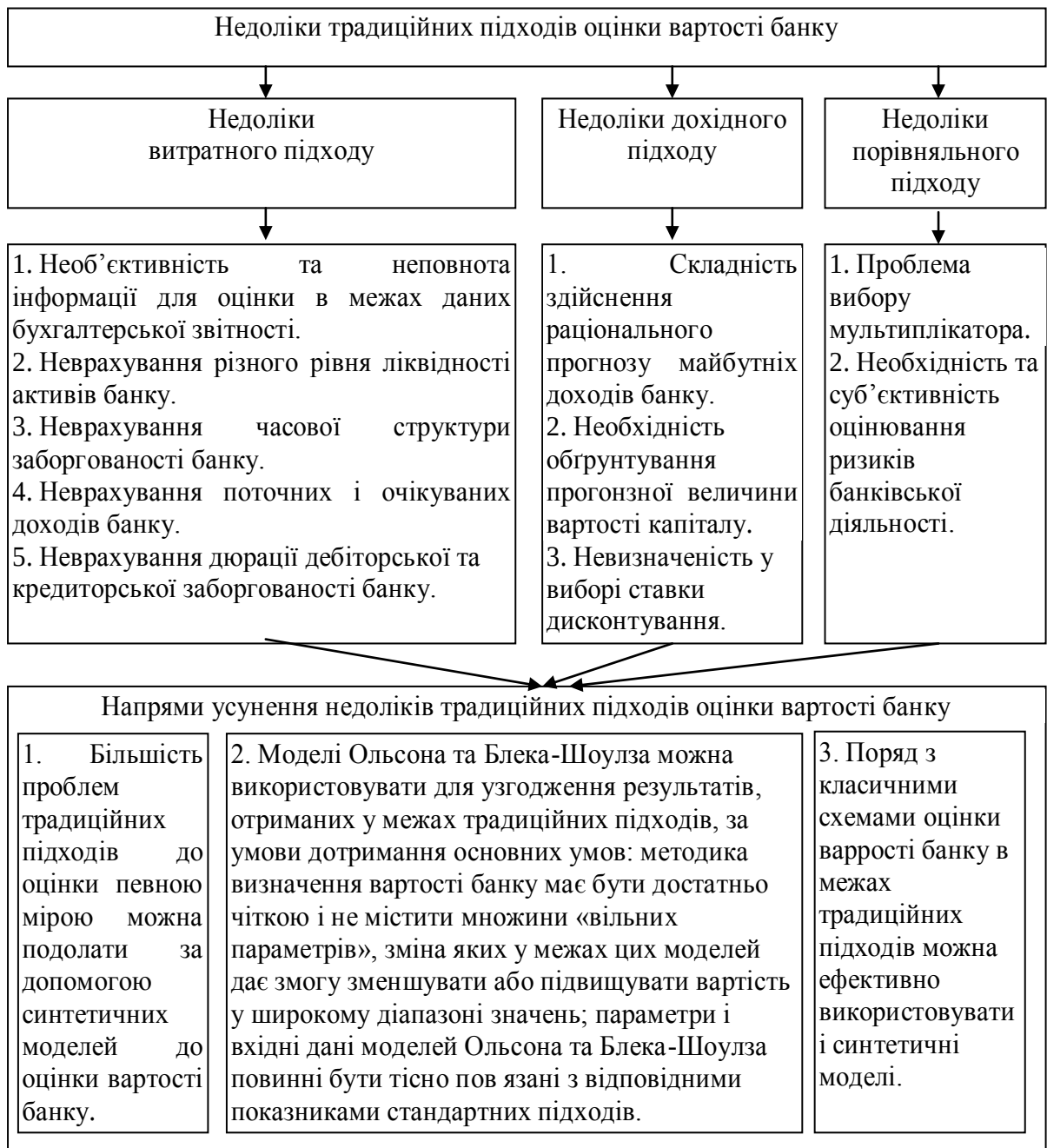

Рис. 2.6. Недоліки та основні напрями розвитку синтетичних інструментів оцінки вартості АТ «Кристалбанк»

$$d_1 = \left[\ln\left(\frac{S}{X}\right) + \left(R_t + \frac{\sigma^2}{2}\right) \times t \right] / \sigma \times \sqrt{t} \quad (2.7)$$

$$d_2 = \left[\ln\left(\frac{S}{X}\right) + \left(R_t - \frac{\sigma^2}{2}\right) \times t \right] / \sigma \times \sqrt{t} = d_1 - \sigma \times \sqrt{t} \quad (2.8)$$

σ – волатильність або середньоквадратичне відхилення вартості акцій

банків-аналогів за період t . Оскільки операції на ринку акцій банків не дуже активні, доцільно прийняти стандартне значення волатильності $\sigma = 0,25$.

Безризикову відсоткову ставку на момент оцінювання вартості АТ «Кристалбанк» прийемо на рівні 9,76 % (5,76 % + 4 %). Обчислена як ставка LIBOR (London Inter Bank Offered Rate – Лондонська міжбанківська ставка пропозиції) строком на один рік за даними сайту, ставка LIBOR 1-year на грудень 2021 року складає 5,76 %. Враховуючи премію за ризик (для України у поточний період вона змінюється в діапазоні від 3 % до 5 %, тому було взято середню оцінку в розмірі 4%). Отже, $r_t = 0,0976$.

Дюрацію боргу або час, за який обертається заборгованість АТ «Кристалбанк», було визначено на основі середньозваженого строку погашення зобов'язань, і вона знаходиться на рівні $t = 0,4$ року.

Ринкова вартість активів S для банку обчислюється виходячи з даних, отриманих в рамках оцінювання методом чистих активів без будь-яких змін. Показник X можна визначати за балансовою оцінкою, оскільки зобов'язання вже підлягають дисконтуванню шляхом приведення до поточного моменту часу за допомогою безризикової ставки.

Згідно з річною фінансовою звітністю за 2021 рік, величини активів та зобов'язань АТ «Кристалбанк» становлять:

- величина активів $S = 382525$ тис. грн.;
- величина зобов'язань $X = 329700$ тис. грн.

Таким чином,

$$d_1 = \left[\ln\left(\frac{382525}{329700}\right) + \left(0,0976 + \frac{0,25^2}{2}\right) \times 0,4 \right] / 0,25 \times \sqrt{0,4} = 0,728924$$

$$d_2 = \left[\ln\left(\frac{382525}{329700}\right) + \left(0,0976 - \frac{0,25^2}{2}\right) \times 0,4 \right] / 0,25 \times \sqrt{0,4} = 0,665678$$

$$N(d_1) = 0,766976, N(d_2) = 0,747192.$$

Виходячи з наведених обчислень отримуємо:

$$P = 382525 \times 0,766976 - 329700 \times EXP(-0,0976 \cdot 0,5) \cdot 0,747192 = 175493 \text{ тис. грн.}$$

Отже, оцінка вартості 100% власного капіталу АТ «Кристалбанк» в рамках моделі Блека–Шоулза складатиме 175493 тис. грн.

Проведені розрахунки засвідчують практичну придатність використання відомої методики на основі моделі Блека–Шоулза для оцінювання вартості банку АТ «Кристалбанк», а також визначають основні напрямки подальших прикладних досліджень інструментів оцінювання банку.

Одним із важливих факторів, які забезпечують можливість вітчизняної банківської системи здійснювати позитивний вплив на економіку, розширювати спектр банківських послуг, не допускаючи при цьому значних ризиків, і відповідно зберігаючи надійність системи, є достатній рівень капіталізації. Високий рівень капіталізації банків гарантує стабільність національної валюти та фінансову стійкість банків при нестабільності фінансової системи, забезпечує інвестиційну діяльність [48, с. 30].

Підвищення капіталізації пропонуємо розглядати як комплекс дій, спрямованих на реальне збільшення вартості капіталу банку для належного виконання ним своїх функцій і покриття ризиків, які виникають під час проведення банківських операцій.

Виходячи з цього, доцільно виділити два основні напрями підвищення рівня капіталізації (вартості банку) АТ «Кристалбанк»:

- нарощення обсягів банківського капіталу;
- зниження ризиковості діяльності банку.

У свою чергу, джерела зростання вартості банківського капіталу традиційно поділяють на дві групи: внутрішні (капіталізація прибутку, нарощення резервів переоцінки) та зовнішні (емісія акцій, залучення субординованого боргу, консолідація банківського капіталу шляхом злиття, приєднання банків).

Основним внутрішнім джерелом збільшення вартості банку АТ «Кристалбанк» є прибуток, який не виплачено акціонерам у вигляді дивідендів,

а капіталізовано або залишено в банку «нерозподіленим». Важливою перевагою цього джерела збільшення капіталу є його незалежність від коштів, які залучаються на відкритому ринку, а також те, що воно не становить потенційної загрози інтересам акціонерів АТ «Кристалбанк». Недолік цього джерела полягає в необхідності оподаткування прибутку та суттєвій залежності від макроекономічних факторів [74, с. 114].

Нарощення резервів переоцінки, на нашу думку, не доцільно розглядати як пріоритетне джерело збільшення вартості вітчизняних банків, оскільки воно потенційно може використовуватися як інструмент фіктивної капіталізації шляхом включення до капіталу таких складових, як завищена переоцінка основних засобів; нараховані, але не сплачені відсотки; операції з придбання в інсайдерів основних засобів, в яких немає гострої потреби, за значно завищеними від ринкових цінами; довгострокові кредити інсайдерам на пільгових умовах тощо. Зазначимо, що станом на 01.01.2022 р. резерви переоцінки складали 4 % обсягу власного капіталу банків України.

Капіталізація вітчизняних банків на сьогодні в більшій мірі є номінальною, і задається адміністративними і законодавчо-нормативними актами. Збільшення капіталу банками в останні роки відбувається переважно шляхом конвертації кредитів від акціонерів.

Вважаємо, що ефективний механізм зростання вартості АТ «Кристалбанк» дозволяє в повному обсязі реалізувати поставлені перед нею цілі і завдання, сприяє результативному здійсненню функцій цього управління. Важливою складовою управління вартістю банку АТ «Кристалбанк» є зростання вартості власного капіталу та його складових як головних чинників фінансових результатів діяльності банку. Тому управління власним капіталом з метою збільшення ринкової вартості банку АТ «Кристалбанк» має здійснюватися у двох взаємопов'язаних напрямках:

- пошук додаткових джерел фінансування відповідно до стратегії розвитку банку;
- оптимізація структури власного капіталу за ознакою мінімізації вартості

власного капіталу.

Проаналізуємо докладніше кожен етап процесу оптимізації структури в системі управління власним капіталом банку АТ «Кристалбанк»:

1. Оцінка стимулу. Основним стимулом, що актуалізує потребу оптимізації, є зниження ефективності функціонування системи управління власним капіталом АТ «Кристалбанк». Ефективність рішень, що приймаються системою управління власним капіталом банку, пропонуємо оцінювати за допомогою коефіцієнта ефективності управління:

$$\text{Кеф.упр} = \text{ВК} / \text{ЗВП} \quad (2.9)$$

де ЗВП – зміна вартості банку, грн.; ВК – загальний обсяг власного капіталу, перерозподілений через систему управління власного капіталу банку за відповідним напрямком (науково-технічним, соціальним, економічним), грн.

2. Звернення до досвіду управління власним капіталом АТ «Кристалбанк». Хоча досвід, здобутий у процесі попередньої діяльності, корисний, він прямо не може бути використаний для організації управління, його необхідно постійно корегувати відповідно до поточної ситуації.

3. Формулювання проблеми у сфері управління власним капіталом АТ «Кристалбанк». Організація системи управління власним капіталом банку має забезпечити розв'язання таких проблем, як:

- недостатності грошових ресурсів;
- збитки;
- відсутності управлінської команди;
- зниження якості надання банківських послуг;
- конфлікту серед керівництва банку; звільнення високваліфікованих працівників та ін.

4. Пошук рішення. Цей етап процесу організації управління власним капіталом АТ «Кристалбанк» треба здійснювати, користуючись теорією систем, яка вивчає різні явища, базуючись лише на формальних взаємозв'язках між різними параметрами, що їх становлять, і на характері їхніх змін під впливом зовнішніх умов. На цьому етапі здійснюється побудова моделі досконалої

системи управління власним капіталом, що передбачає визначення її структури, комунікацій та функціональності.

5. Збір даних та їх прогнозування. Основним джерелом даних, котрі використовуються у процесі організації управління, є зворотний зв'язок, який порівнює вибірку виходу системи управління, що функціонує, з моделлю очікуваного виходу та виділяє відмінності (порівняння реального обсягу і структури власного капіталу, що склалися, та аналогічних показників, досягнення яких було заплановано); формує процес реалізації цих рішень, впливає на основний процес системи управління власним капіталом банку з метою зближення виходу і моделі виходу.

6. Встановлення критеріїв ефективності. Серед критеріїв ефективності пріоритет повинен віддаватися таким параметрам системи управління власним капіталом АТ «Кристалбанк», як забезпечення та обґрунтування оптимального розміру та структури власного капіталу, його використання з урахуванням потреб банку, контролю за формуванням та використанням складових власного капіталу, проведення аналізу фінансово-господарської діяльності банку з погляду ефективності його роботи як бази прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

7. Прийняття управлінського рішення. Щоб знайти оптимальне управлінське рішення тієї чи іншої проблеми вибору досконалої системи управління власним капіталом АТ «Кристалбанк», необхідно розглянути кілька різних варіантів. Їх дослідження дасть змогу вибрати один із тих, що забезпечить одержання максимальної вигоди.

8. Реалізація прийнятого рішення. Механізм реалізації проекту організації управління власним капіталом АТ «Кристалбанк» – це ретельне планування дій, навчання персоналу та формування позитивного ставлення до змін у масштабі установи.

9. Оцінка результату організації є безперервним процесом, що передбачає проведення опитування працівників, перевірок дотримання графіків упровадження, визначення економії, контроль за виконанням поставлених

завдань, проведення зборів, оцінку задоволення клієнтів, акціонерів, потенційних вкладників, інвесторів.

Потенційні вигоди такого підходу можуть значно перевищувати витрати, пов'язані з організацією системи управління власним капіталом АТ «Кристалбанк». Якщо в системі управління власним капіталом виявиться, що якийсь елемент є малоефективним, то вся система управління банківською діяльністю буде мати недостачу конкретного елемента і відповідно буде менш результативною [63, с. 10].

Тому в процесі функціонування системи управління власним капіталом АТ «Кристалбанк» доцільно постійно оцінювати, як елементи системи відповідають один одному, і при виникненні певних відхилень вносити відповідні корективи.

Відтак постає гостра потреба пошуку надійних джерел збільшення вартості банківського капіталу АТ «Кристалбанк». Серед таких джерел головними виступають: прибуток від банківської діяльності, кошти акціонерів та субординований борг. Однак, на даний момент залучення коштів із названих джерел пов'язане з такими труднощами: збиткова діяльність банків, протягом останніх років; труднощі загальноекономічного характеру, зумовлені дефіцитом грошових ресурсів на фінансовому ринку в період кризи.

На сьогодні найбільш перспективними є методи забезпечення зростання вартості капіталу АТ «Кристалбанк» як за рахунок зовнішнього залучення, так і можливостей оптимальної капіталізації прибутку, злиття банків, а також застосування прогностичних експертних систем щодо моніторингу власного капіталу та організаційно-інформаційного забезпечення збільшення вартості капіталу АТ «Кристалбанк».

Висновки до розділу 2

За результатами проведеного аналітичного дослідження стану та напрямів удосконалення системи оцінки вартості банку можна зробити наступні висновки:

1. Визначено, що АТ «Кристалбанк» - це перший в Україні банк, створений Фондом гарантування вкладів фізичних осіб зі статусом «Перехідного банку» у 2014 році. У березні 2015 р. Банк втратив статус «Перехідного банку» та отримав повну банківську ліцензію на право здійснення всіх банківських послуг юридичним та фізичним особам в межах чинного законодавства України. Сьогодні АТ «Кристалбанк» має 37 відділень у 18 населених пунктах України, надає повний спектр банківських послуг корпоративним клієнтам та приватним особам.

2. Встановлено, що за аналізований період відбулося значне збільшення фінансового результату до оподаткування банку на 11507 тис.грн., або на 89,98 %. Водночас, чистий прибуток за рік є великим та у 2021 році і склав 24302 тис.грн., що на 11504 тис.грн., або на 89,89 % більше рівня 2019 року. Таким чином, можна сказати, що банк АТ «Кристалбанк» за аналізований період практично не сплачував податок на прибуток.

3. Узагальнено, що у рамках дохідного підходу найбільш часто використовуються два методи оцінки вартості АТ «Кристалбанк»: метод дисконтованих грошових потоків і метод капіталізації прибутку. Метод дисконтованих грошових потоків (DCF, ДДП) є ключовим методом оцінки бізнесу АТ «Кристалбанк», так як він найбільшою мірою реалізує основну передумову оцінки і найбільш теоретично обґрунтований.

4. З використанням наведених методичних підходів розраховано прогнозну вартість АТ «Кристалбанк» методом дисконтування грошових потоків. Таким чином, за результатами проведеного оцінювання вартості бізнесу за дохідним підходом з використанням методу дисконтування грошових потоків можна

стверджувати, що вартість банку АТ «Кристалбанк» становитиме 1776470 тис.грн. у постпрогнозний період.

5. Обґрунтовано, що згідно з витратним підходом вартість банку розраховується як сума вартостей усіх активів (основних засобів, запасів, вимог, нематеріальних активів тощо), що складають цілісний майновий комплекс, за мінусом зобов'язань. Основним джерелом інформації за даного підходу є баланс АТ «Кристалбанк». В контексті використання витратного підходу вважаємо за доцільне застосувати метод «чистої балансової вартості» АТ «Кристалбанк».

6. Аналіз показав, що АТ «Кристалбанк» характеризується нестабільністю майнового стану. Коефіцієнт надійності характеризує здатність банку покривати зобов'язання своїм власним капіталом. У 2019-2021 роках значення цього показника коливалось в межах 0,13-0,21 і засвідчує здатність такого покриття лише на 13-21 %. В цілому, за результатами проведеного дослідження можна визначити загальну вартість банківської установи АТ «Кристалбанк» на рівні його власного капіталу на кінець 2021 року, а саме в розмірі 52825 тис.грн.

7. Основні фінансові показники комерційного банку АТ «Кристалбанк», необхідні для визначення ринкової вартості за порівняльним підходом становили: власний капітал – 53882 тис, грн.; чистий прибуток за фінансовий рік – 24302 тис. грн. За результатами проведеного оцінювання ринкової вартості капіталу за порівняльним підходом встановлено, що загальна вартість банку АТ «Кристалбанк» становитиме 145899 тис.грн.

8. Встановлено, що одним з найбільш перспективних інструментів оцінки вартості АТ «Кристалбанк» слід вважати модель Блека–Шоулза. Проведені розрахунки засвідчують практичну придатність використання відомої методики на основі моделі Блека–Шоулза для оцінювання вартості банку АТ «Кристалбанк», а також визначають основні напрямки подальших прикладних досліджень інструментів оцінювання банку.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження процесу оцінки вартості банку можна зробити наступні висновки:

1. Визначено, що важливою складовою загальної проблеми оцінки вартості банківських установ є формування системи оцінки, що дасть можливість виділити основні елементи, підсистеми та зв'язки між ними. На сьогоднішній день велика кількість банків в Україні виставлені на продаж, серед них є і середні й великі, але більша частина – дрібні кредитні установи. За даних умов актуальність оцінки вартості банківських установ зростає як ніколи.

2. Встановлено, що різноманіття існуючих визначень поняття «вартість банку» свідчить про неоднозначність його трактування. Відсутність погодженості у трактуванні сутності досліджуваного поняття підтвердило необхідність здійснення морфологічного аналізу. Аналіз існуючих трактувань поняття «вартість банку» показав, що значна увага приділяється необхідності врахування ключових компонент формування вартості.

3. Уточнення сутності поняття «вартість банку» та складу ключових компонент формування вартості банку дало змогу визначити вартість банку як кінцевий і комплексний показник результатів його діяльності, при визначенні якого враховуються ключові компоненти його формування (компоненти ліквідності, власного капіталу, нематеріальних активів, конкурентоспроможності, рентабельності, управління персоналом, ділової активності), які дають можливість визначати ефективність діяльності банку та управляти його розвитком з урахуванням інтересів власників.

4. Розгляд робіт вітчизняних та зарубіжних вчених дозволив узагальнити особливості методів оцінки вартості банку. Кожен із методів має не лише переваги, але й недоліки, певні умови застосування. Для банків, які діють в різному економічному середовищі (різних країнах, регіонах), пріоритетність методів оцінки вартості відрізняється. Тому розглянуто погляди вітчизняних дослідників щодо можливості застосування окремих підходів до оцінки

вартості банку.

5. Обґрунтовано, що вибір підходу до оцінки вартості банківського бізнесу, прямо залежить від причин, які її обумовили, і цілей, які нею переслідуються. Злиття і поглинання в банківському секторі - це вироблений світовою практикою спосіб відбору ефективних кредитних установ, пристосованих для генерування у конкурентному ринковому середовищі. Результати оцінки дозволяють обґрунтувати стратегічні та тактичні заходи, спрямовані на збільшення вартості банківського бізнесу та обґрунтування доцільності проведення злиття чи поглинання банківських установ з метою збільшення рівня їх капіталізації.

6. Доведено, що для отримання достовірних даних оцінювання потрібно враховувати особливості банківського бізнесу, використовувати методи оцінювання з урахуванням особливостей конкретного об'єкта та мети оцінювання та мати всі необхідні інформаційні джерела для оцінювання, класифікація яких представлена в роботі (фінансова, управлінська та статистична звітність банку, статистичні дані регулятора, бірж і ринків, інформація професійних видань, накопичена інформаційна база оцінювача).

7. Визначено, що АТ «Кристалбанк» - це перший в Україні банк, створений Фондом гарантування вкладів фізичних осіб зі статусом «Перехідного банку» у 2014 році. У березні 2015 р. Банк втратив статус «Перехідного банку» та отримав повну банківську ліцензію на право здійснення всіх банківських послуг юридичним та фізичним особам в межах чинного законодавства України. Сьогодні АТ «Кристалбанк» має 37 відділень у 18 населених пунктах України, надає повний спектр банківських послуг корпоративним клієнтам та приватним особам.

8. Встановлено, що у рамках дохідного підходу найбільш часто використовуються два методи оцінки вартості АТ «Кристалбанк»: метод дисконтованих грошових потоків і метод капіталізації прибутку. За результатами проведеного оцінювання вартості бізнесу за дохідним підходом з використанням методу дисконтування грошових потоків можна стверджувати,

що вартість банку АТ «Кристалбанк» становитиме 1776470 тис.грн. у постпрогнозний період.

9. Згідно з витратним підходом вартість банку розраховується як сума вартостей усіх активів (основних засобів, запасів, вимог, нематеріальних активів тощо), що складають цілісний майновий комплекс, за мінусом зобов'язань. За результатами проведеного дослідження можна визначити загальну вартість банківської установи АТ «Кристалбанк» на рівні його власного капіталу на кінець 2021 року, а саме в розмірі 52825 тис.грн.

10. На прикладі банку АТ «Кристалбанк» здійснена оцінка його ринкової вартості із застосуванням наведеного методологічного інструментарію. За результатами проведеного оцінювання ринкової вартості капіталу за порівняльним підходом встановлено, що загальна вартість банку АТ «Кристалбанк» становитиме 145899 тис.грн. В цілому керівництву АТ «Кристалбанк» необхідно звернути увагу на низьку активність щодо формування ліквідності майна, що підвищує ризик непогашення зобов'язань належним йому майном.

11. Визначено, що суб'єктивними причинами отримання недостовірної інформації є свідоме спотворення внутрішньої і зовнішньої інформації її укладачами, з метою обману користувачів щодо фінансової стійкості та прибутковості діяльності АТ «Кристалбанк». Крім того, нестабільність нормативно-законодавчої бази, яка зачіпає бухгалтерську, податкову, інвестиційну та інші сфери, погіршують порівнянність даних за різні часові періоди.

12. Вважаємо, що перелік необхідної інформації для розрахунку методами порівняльного підходу, має включати: ціну і дату угоди; сторони угоди; знаменник мультиплікатора на відповідний період. Одночасно слід орієнтуватися на зацікавленість третіх осіб в угоді, а також враховувати інші суттєві фактори (масштаб угоди, можливість премії, врахування знижки за неконтрольний пакет). Важливою є також інформація щодо того, як Національний банк ставиться до угоди. Для оцінки вартості банку

АТ «Кристалбанк» за даними методами необхідною є інформація двох типів: ринкова (цінова) інформація; фінансова інформація.

13. Детальний аналіз основних підходів до оцінки в контексті використання різних моделей для оцінки банку АТ «Кристалбанк» дав можливість визначити низку проблем, притаманних кожному з них, та обґрунтувати можливі варіанти подолання виявлених проблем за допомогою зазначених моделей.

14. Враховуючи результати проведеного дослідження вважаємо, що одним з найбільш перспективних інструментів оцінки вартості АТ «Кристалбанк» слід вважати модель Блека-Шоулза. Оцінюванню підлягає 100 % звичайних акцій АТ «Кристалбанк». Синтетична модель Блека–Шоулза є важливим інструментом оцінювання опціонів у сучасних умовах. За цією моделлю вартість банку АТ «Кристалбанк» розглядається як вартість колл-опціону, яка складається з активів та зобов'язань банку.

15. Визначено, що оцінка вартості 100% власного капіталу АТ «Кристалбанк» в рамках моделі Блека-Шоулза складатиме 175493 тис. грн. Проведені розрахунки засвідчують практичну придатність використання відомої методики на основі вищезгаданої моделі для оцінювання вартості банку АТ «Кристалбанк», а також визначають основні напрямки подальших прикладних досліджень інструментів оцінювання банку.

16. Доведено, що на сьогодні найбільш перспективними є методи забезпечення зростання вартості капіталу АТ «Кристалбанк» як за рахунок зовнішнього залучення, так і можливостей оптимальної капіталізації прибутку, злиття банків, а також застосування прогностичних експертних систем щодо моніторингу власного капіталу та організаційно-інформаційного забезпечення збільшення вартості капіталу АТ «Кристалбанк».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверіна М.Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану банку: шляхи покращення. Актуальні проблеми економіки. 2020. № 9. С. 92–100.
2. Акопян А.А., Шмалюк Л. І. Основні проблеми оцінки фінансового стану банку. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. 2019. № 25. С. 123–128.
3. Аналіз банківської діяльності : підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. ; за ред. А. М. Герасимовича. К. : КНЕУ, 2004. 599 с.
4. Андрійчук Р. В. Обґрунтування вибору форми вияву вартості підприємства для оцінки ефективності виробництва. Вісник Житомирського державного технологічного університету. 2015. № 4 (54). С. 12–21.
5. Базарний Д. В. Вартість власного капіталу в банківському секторі України. Актуальні проблеми економіки. 2017. № 9 (123). С. 232–237.
6. Базілінська О. Я. Вартість підприємств: порівняльна характеристика методів її оцінки. Экономика и менеджмент современного предприятия. 2018. № 3. С. 91–93.
7. Балянт Г.Р. Забезпечення фінансової стійкості банків. Збірник наукових праць І Всеукраїнської н-п конференції: Фінансова політика України: реалії та перспективи розвитку». 2020. С. 13-15.
8. Банківський менеджмент : навч. посіб. / О. А. Кириченко, І. В. Гіленко, С. В. Сиротян, О. Н. Немой. К. : Знання–Прес, 2012. 438 с.
9. Банківські операції : підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; за ред. А. М. Мороза. К. : КНЕУ, 2011. 384 с.
10. Банківські операції: підручник / За ред. В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янської, О.Г. Кореневої. К.: Знання, 2013. 796 с.
11. Бєлова І. В. Організація контролю в банку : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2012. 302 с.
12. Васильєва Т. А. Класифікація факторів формування вартості

банківського бізнесу. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2016. Вип. 26. С. 28–36.

13. Васильченко З. М. Концептуальні основи визначення вартості банківської установи. Банківська справа. 2021. № 5. С. 25–35.

14. Воробйов Ю. Методика оптимізації структури капіталу банку. Фінанси України. 2015. № 8. С. 123–132.

15. Глушко В.І. Фінансовий менеджмент у банку : навч. посіб. Київ: ВД «Слово», 2019. 296 с.

16. Гнатишак О. Д. Особливості формування вартості банку. Вісник Української академії банківської справи. 2020. № 1 (24). С. 39–44.

17. Гнатишак О. Теоретико-методичні засади формування вартості банку. Економічний аналіз. 2021. Вип. 9. Ч. 2. С. 99–102.

18. Грудзевич У.Я. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. Київ: УАБС НБУ, 2012. 222 с.

19. Дзюблюк О. В. Актуальні проблеми розвитку банківської системи. Банківська справа. 2016. № 1. С. 3–32.

20. Енциклопедія банківської справи України / редкол. : В. С. Стельмах (голова) та ін. К. : Молодь, Ін Юре, 2015. 680 с.

21. Єременко О. Інвестиційна оцінка вартості банку. Фінансовий ринок України. 2017. № 3 (41). С. 3–9.

22. Іваненко В.В. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2014. 168 с.

23. Івасів І.Б. Управління вартістю банку. Монографія. К.: КНЕУ, 2013. 288 с.

24. Керанчук Т. Л. Концепція вартісно-орієнтованого управління підприємством та можливості її адаптації в Україні. Фінанси України. 2020. № 7. С. 104–114.

25. Кириченко О. Банківський менеджмент: Навч. посібник. К.: Основи, 2017. 671 с.

26. Кириченко О.А. Банківський менеджмент : навчальний посібник. К. :

Знання-Прес, 2012. 438 с.

27. Коваленко В. В. Банківська система України: монографія / В. В. Коваленко, О. Г. Коренєва, К. Ф. Черкашина, О. В. Крухмаль. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2017. 187 с.

28. Коваленко В. В. Капіталізація банків: методи оцінювання та напрямки підвищення : монографія. Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2014. 153 с.

29. Козаченко Г. В. Предмет оцінки при використанні вартісного підходу до управління підприємством. Економіка та управління. 2016. № 2–3. С. 60–65.

30. Комплексна оцінка вартості підприємства : монографія / Р. О. Костирко, Н. В. Тертична, В. О. Шевчук ; за заг. ред. М. Г. Чумаченка. Х. : Фактор, 2014. 278 с.

31. Корольов О. А. Економетрія : навч. посібник. 2-ге вид. К. : Книга, 2015. 416 с.

32. Корягін М. В. Фактори оцінки вартості підприємства та їх класифікація. Вісник ДонНУЕТ. 2012. № 3 (55). С. 285–290.

33. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2013. 486 с.

34. Костирко Р.О. Інтегрована звітність - інструмент соціально відповідального бізнесу. Часопис економічних реформ. 2014. № 1. С. 49- 54.

35. Кочетков В. М. Оцінка ринкової вартості банку як ділового підприємства : монографія. К. : МУФ, 2012. 175 с.

36. Круш П. В. Управління вартістю підприємств. Маркетинг в Україні. 2017. № 4. С. 16–19.

37. Куліков П. М. Економіко-математичне моделювання фінансового стану підприємства : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2012. 178 с.

38. Куцик П. О. Бухгалтерський облік у системі управління вартістю підприємства. Вісник Житомирського державного технологічного університету. 2018. № 3 (53). С. 27–29.

39. Кучер В.А. Визначення структури показників ефективності роботи банку як основа прийняття стратегічних рішень. Економіка промисловості.

2019. № 1. С. 71-77.

40. Леонов С. В. Оцінка вартості банківського бізнесу. Вісник Сумського державного університету. Серія "Економіка". 2018. № 1. С. 155–160.

41. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання і нагляду: науково-аналітичні матеріали / В. С. Стельмах, В. І. Міщенко, В. В. Крилова та ін. К. : Національний банк України, Центр наукових досліджень, 2016. Вип. 11. 220 с.

42. Любкіна О. Аналітична оцінка вартості компаній банківського сектору України при злитті й поглинанні. Банківська справа. 2021. № 6. С. 102–115.

43. Македон В. В. Порівняльний аналіз методик і підходів до оцінки ринкової вартості компанії в ході злиття або поглинання. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2021. № 1. С. 217–222.

44. Мар'юк Т. В. Теоретичні аспекти визначення сутності поняття "ринкова вартість підприємства". Бізнес Інформ. 2019. № 3. С. 102–105.

45. Матеріали сайту Національного банку України. URL: www.bank.gov.ua.

46. Методика рейтингового оцінювання для комерційних банків Національного рейтингового агентства "Рюрік". URL: http://www.rurik.com.ua/documents/methodology/metod_banks_Cut_final.pdf.

47. Нападовська І. В. Проблемні аспекти інформаційного забезпечення оцінювання підприємств України. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2018. № 3 (53). Ч. 3. С. 68–72.

48. Огієр Т. Стандартний метод розрахунку вартості капіталу. Фінансовий ринок України. 2018. № 4 (54). С. 28–31.

49. Олексіч Д.В. Методичні засади оцінки вартості банківського бізнесу на основі методу ринкової економічної доданої вартості. Бізнес Інформ. 2022. № 3. С. 117–120.

50. Офіційний сайт банку АТ «Кристалбанк». URL: <https://crystalbank.com.ua/ua/>

51. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.

52. Офіційний сайт Національного банку України. URL: www.bank.gov.ua.

53. Пліскус І. Й. Концепція вартісно-орієнтованого управління та можливості її використання при обґрунтуванні доцільності санації підприємств. Фінанси України. 2021. № 1. С. 108–121.

54. Подвігін С.О. Оцінка вартості банківського бізнесу в сучасних умовах розвитку банківської системи. Збірник наукових праць «Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України» м. Суми. URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/handle/123456789/8309>.

55. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку : підручник. вид. 2-ге, перероб. та доп. К. : Вид-во КНЕУ, 2014. 468 с.

56. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

57. Про затвердження Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України: Постанова Національного банку України від 24.10.2011 р. № 373. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text>

58. Про затвердження Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» : постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2004 р. № 1440. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1440-2003-%EF>.

59. Про затвердження Національного стандарту № 2 «Оцінка нерухомого майна» : постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 р. № 1442. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1442-2004-п>.

60. Про затвердження Національного стандарту № 3 «Оцінка цілісних майнових комплексів» : постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2006 р. № 1655. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1655-2006-%D0%BF>.

61. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : закон України від 12.07.2001 р. № 2658-III. URL:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>.

62. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні : інструкція НБУ, затверджена Постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. № 368. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.

63. Пронько Л. М. Вартість і капіталізація підприємств та методи їх оцінки. Економічна теорія. 2020. № 2. С. 4–15.

64. Рульєв В. А. Менеджмент : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2011. 312 с.

65. Садовник О. В. Використання методу вільного грошового потоку концепції VBM у системі прийняття рішень підприємства. Формування ринкової економіки : зб. наук. праць ; відп. ред. О. О. Беляєв. К. : КНЕУ, 2020. Ч. 2. С. 227–236.

66. Сало І.В. Фінансовий менеджмент банку : навч. посібн. Суми : ВТД "Університетська книга", 2015. 314 с.

67. Самородов Б. М. Місце управління фінансовим розвитком банку в системі його фінансового менеджменту. Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2021. № 2 (14). С. 198–203.

68. Свистун Л. А. Проблеми оцінки вартості комерційного банку як інвестиційно привабливої сфери бізнесу. Економіка і регіон. 2021. № 3 (30). С. 87–92.

69. Сидорова А. В. Практикум з банківської статистики : навч. посіб. К. : Каштан, 2016. 136 с.

70. Тітова Т. І. Моделювання інформаційно-аналітичних систем банку. Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. 2020. № 7 (161). С. 134–140.

71. Урусова З.П. Сучасні підходи до оцінки вартості нематеріальних активів. Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. № 1 (63). 2017. С. 191-193.

72. Хаустова В.Є., Оцінка вартості бізнесу суб'єктів господарювання (на прикладі металургійної галузі): монографія. Х.: ВД "ІНЖЕК", 2015. 268 с.

73. Христенко М. Вартісно-орієнтоване управління банком: зарубіжний

досвід. Вісник НБУ. 2021. № 11. С. 59–65.

74. Чуб О.О. Методи визначення вартості банку в угодах М&А. Економіка і регіон. 2022. №4. С. 111–115.

75. Шевцова О. Життєвий цикл банківської установи, як економічної організації. Вісник НБУ. 2017. № 1. С. 28–31.

76. Шевчук О.В. Опційний метод оцінки бізнесу. Збірник наукових праць «Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України». 2018. № 2(12). С. 130–134.

77. Шпиг Ф. І. Конкурентоспроможність банку: фактори та критерії оцінки. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. Суми : УАБС НБУ. 2021. Т. 16. С. 57–62.

78. Шульга Н. Оцінка вартості банків на основі порівняльного підходу. Вісник КНТЕУ. 2020. № 3. С. 50–60.

79. Шульга Н. П. Банківський контролінг: теорія, методологія, практика. 2014. 326 с.

80. Юрик Н. Є. Особливості вибору антикризової стратегії на основі структурно-морфологічного аналізу. Економічний часопис – XXI. 2018. № 1–2. С. 62–65.

81. Ярошевич Н.Б., Берлінг Р.З., Гавриляк А.С. Підприємництво і менеджмент: навч. посіб. Львів: Видавництво Новий Світ, 2019. 408 с.

ДОДАТКИ

Класифікація видів вартості банку [41, с.156]

